

๑๒๐. การล้มสลายทางความคิดด้วยเหตุกามฉันทะ

The Thinking Collapse Resulted from Sensual Desire

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2015

ความสำคัญของบทความ

ในศาสนาพราหมณ์นั้น คำว่า “ประพตติพรหมจรรย์” หมายถึง การครองชีวิตเว้นเมถุนทั้งหลาย และประพตติปฏิบัติตนเคร่งครัดต่างๆ ที่จะควบคุมตนให้มุ่งมั่นที่พึงอุทิศชีวิตในการศึกษาพระเวทได้เต็มที่ แต่ในทางพระพุทธศาสนานั้น “ประพตติพรหมจรรย์” [พระธรรมวินัย-พระสัทธรรม-พระศาสนา] หมายถึง ข้อประพตติปฏิบัติอันเป็นปฏิปทาอันยิ่ง เพื่อศึกษาพระธรรม นั่นคือ “ไตรสิกขา” [ศีล-สมาธิ-ปัญญา = อริยมรรคมีองค์ ๘] และเพื่อให้สามารถเข้าถึง “สัจภาวะแห่งอริยมรรค” [อริยสัจ ๔-มัคคญาณ (มรรค ๔)] และเพื่อความตรัสรู้ถึง “สัมโพธิญาณ-อัสวักขยญาณ” จนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดโดยปรมาตม์ คือ “พระนิพพาน” เพราะฉะนั้น คำว่า “ปฏิบัติธรรม” จึงหมายถึง การศึกษาตามหลัก “ไตรสิกขา” และการลงมือปฏิบัติธรรมอย่างถูกหลัก “อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยมรรค ๔” นั่นคือ “ศึกษา^{รู้}เรื่องแล้ว-ก็ต้องลงมือทำให้เห็นผล” นอกจากนี้ ในคำว่า “ประพตติพรหมจรรย์” ยังหมายถึง การละหนีจากแนวคิดสุดโต่งในเรื่องกามคุณ ที่เรียกว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” [การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข] อันเป็นวิถีชีวิตตามปกติของมวลมนุษย์ทั่วไป คำว่า “กาม ๒” หมายถึง ความใคร่-ความอยาก-ความปรารถนา-สิ่งที่น่าปรารถนาและน่าใคร่ (๑) “วัตถุกาม” คือ วัตถุอันน่าใคร่ ได้แก่ “กามคุณ ๕” นั่นคือ ส่วนที่นาปรารถนาน่าใคร่มี ๕ อย่าง ได้แก่ “รูป-เสียง-กลิ่น-รส-และ-โผฏฐัพพะ [สัมผัสทางกาย]” ที่น่าใคร่น่าพอใจ และ (๒) “กิเลสกาม” คือ กิเลสที่ทำให้ใคร่ ได้แก่ “กามสุข” นั่นคือ สุขในทางกาม สุขที่เกิดจากกามารมณ์ เพราะฉะนั้น ก้าวแรกในการปฏิบัติธรรม คือ การกำจัดความปรารถนาในเรื่อง “กามตัณหา” [ตัณหาเกิดขึ้นเพราะมีสมุฏฐานมาจากอวิชชา และทำให้เกิดอุปาทานขั้นต้นตามมา อันเป็นสังสารทุกข์แห่งภวัจกร] หรือ (๑) ในการรักษาศีลให้บริสุทธิ์นั้น ก็มีกามอยู่ในศีลข้อ ๓ คือ เว้นจากการประพตติผิดในกาม หรือเว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน (๒) ในการเจริญสมาธิภาวนา ก็มีกามอยู่ใน “กามฉันทนิเวรณ” ผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่จะนั่งสมาธิต่อหรือเลิก ก็เกิดจากกิเลสกามตัวนี้ และ (๓) ในการพิจารณาสภาวธรรมในวิปัสสนาภูมิ ที่เรียกว่า “มนสิการกรรมฐาน” ก็มีเป้าหมายสำคัญ คือ การกำจัดกิเลสอนุสัย ที่เรียกว่า “กามราคสังโยชน์” หรือ “กามาสวะ” ฉะนั้น ผู้ที่ไม่สำรวมระวังอินทรีย์ ๖ ย่อมวนอยู่กับ “อุปาทานขั้นต้น ๕ เป็นทุกข์” ที่มีมูลเหตุมาจาก “ความไม่รู้แห่งอวิชชา” พร้อมด้วย “ตัณหา ๓: กามตัณหา-ภวตัณหา-วิภวตัณหา” และ “อุปาทานขั้นต้นทั้งหลาย” ในการทำลายกามคุณอย่างเป็นทางการคือ การออกบวช “เนกขัมมะ” เพื่อปลีกตนออกจาก “กามคุณและกามสุข” ที่เรียกว่า “กามฉันทะ” ส่วนผู้ที่ไม่สามารถหนีให้พ้นจากอำนาจกามคุณได้ ก็ย่อมมีความนึกคิดที่คลุกเจือปนอยู่กับรากเหง้าของอกุศลธรรม นั่นคือ “โลภะ [ราคะ]-โทสะ-โมหะ” หากความเจริญอย่างแท้จริงในชีวิตได้ยาก ก็ได้เพียงการพอกพูนถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์เท่านั้น แต่ปราศจากอริยทรัพย์ เท่านั้นเอง.

บทความที่ ๑๒๐ ประจำปี ๒๕๕๘ – การล้มสลายทางความคิดด้วยเหตุกามฉันทะ

ความเป็นมนุษย์ที่ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐนั้น คือ การควบคุมความพอใจในเรื่อง “กาม-กามสุข-กามคุณ” [Sensual Pleasure] ได้อย่างมีสติสัมปชัญญะ [Temperance] นั่นคือ การปฏิเสธละเว้นในเรื่อง (๑) “กามฉันทะ-Sensual Desire” คือ ความพอใจในกาม-ความต้องการกามคุณ (๒) “กามตัณหา-Sensuous Craving” คือ ความทะยานอยากในกาม-ความอยากได้กามคุณ นั่นคือ สิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง ๕ ได้แก่ “ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กายสัมผัส” (๓) “กามราคะ-Sensual Lust” คือ ความใคร่-กามความกำหนัดในกาม-ความอยากได้ติดใจในกาม-ความกำหนัดด้วยอำนาจกิเลสกาม และ (๔) “ฉันทราคะ-Lustful Desire” คือ ความพอใจติดใคร่-ความชอบใจจนติด-ความอยากที่แรงขึ้นเป็นความติด หนึ่ง “ฉันทะ” [Desire, Sensuality or Greed] ในที่นี้ หมายถึงอกุศลฉันทะ คือ “ตัณหาฉันทะ” ซึ่งในขั้นต้นเมื่อเป็นราคะอย่างอ่อน [ทุพพลราคะ] ก็เรียกแต่ว่าเป็น “ฉันทะ” แต่เมื่อมีกำลังมากขึ้น ก็กลายเป็น “ฉันทราคะ” คือ ราคะอย่างแรง [พลวราคะ-สินะหะ] เพราะฉะนั้น ความพอใจในกามคุณทั้ง ๕ นั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในกิจการงานเกือบทุกชนิด ที่จะครอบงำในความคิดเห็น [Contents = จิตใจ-นามธรรม: ความเห็น-ความเชื่อ-ทัศนคติ-ค่านิยม-กระบวนทัศน์] และการแสดงออกเชิงพฤติกรรม [Forms = ร่างกาย-รูปธรรม] ได้แก่ (๑) “กรรม ๓” คือ การแสดงออกถึงการกระทำ ลักษณะท่าทางและอุปนิสัยใจคอ ความประพฤติและบุคลิกภาพ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ไม่ว่าจะดีก็ตามหรือชั่วก็ตาม นั่นคือ “กายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม” และ (๒) “สังขาร ๓” คือ สภาพที่ปรุงแต่ง ธรรมมีเจตนาเป็นประธานอันปรุงแต่งการกระทำ สัญเจตนาหรือเจตนาที่แต่งกรรม นั่นคือ “กายสังขาร-วจีสังขาร-มโนสังขาร” เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงคำว่า “มนุษย์-Human Beings” หรือ “สัตว์-Beings” [ผู้เกี่ยวข้องในวัฏฏะ] ตามนัยทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง “เบญจขันธ์-ขันธ์ ๕” หมายถึง กองหรือหมวดทั้ง ๕ แห่งรูปธรรมและนามธรรมที่ประกอบเข้าเป็นชีวิต ได้แก่ (๑) รูปขันธ์-กองรูป นั่นคือ “รูป ๒๘” [มหาภูตรูป ๔-อุปาทายรูป ๒๔] (๒) เวทนาขันธ์-กองเวทนา (๓) สัญญาขันธ์-กองสัญญา (๔) สังขารขันธ์-กองสังขาร นั่นคือ “เจตสิก ๕๒” และ (๕) วิญญาณขันธ์-กองวิญญาณ นั่นคือ “จิต ๘๘” กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาตามความหมายในทางธรรมนั้น “ขันธ์ ๕” [นามรูป] จึงประกอบด้วย ธรรม ๓ อย่าง คือ (๑) รูป ๒๘ (๒) เจตสิก ๕๒ (๓) จิต ๘๘ และให้พิจารณาแยกออกเป็น “ธรรม ๒” หมายถึง สภาวะ-สิ่ง-ปรากฏการณ์ ได้แก่ (๑) “อุปาทินนธรรม” คือ ธรรมที่ถูกยึด-ธรรมที่กรรมอันสัมปยุตด้วยตัณหาและทิวฐิเข้ายึดครอง ได้แก่ “นามขันธ์ ๔” [เวทนา-สัญญา-สังขาร-วิญญาณ] ที่เป็น วิบาก และ “รูป” ที่เกิดแต่ กรรม [สัญเจตนา ๖ -อภิสังขาร ๓] ทั้งหมดในวัฏฏะ และ (๒) “อนุปาทินนธรรม” คือ ธรรมที่ไม่ถูกยึด-ธรรมที่กรรมอันสัมปยุตด้วยตัณหาและทิวฐิไม่เข้ายึดครอง ได้แก่ “นามขันธ์ ๔” [เวทนา-สัญญา-สังขาร-วิญญาณ] ส่วนนอกนี้ “รูป” ที่มีใช้เกิดแต่ กรรม และ “โลกุตตรธรรม ทั้งหมด” [โพธิปักขิยธรรม ๓๗-โลกุตตรธรรม ๘-อาสวกขณฺฑาณ] หรือ “ปรมัตถธรรม ๔” คือ สภาวะที่มีอยู่โดยปรมาตต์ หรือ สิ่งที่เป็นจริงโดยความหมายสูงสุด ได้แก่ “จิต-เจตสิก-รูป-นิพพาน” นั่นเอง

ฉะนั้น จิตที่กลุ่มรุมด้วยนิเวศน์ จึงเป็นจิตที่ด้อยคุณภาพ เพราะโดยพื้นฐานสหระคด้วย “อกุศลกรรมบถ ๑๐” จะทำดีได้ยาก เพราะจิตพรั่งพร้อมด้วย “ทุจจริต ๓” คือ ความประพฤดิชั่ว ได้แก่ (๑) การทุจจริต ๓ (๒) วิจิทุจจริต ๔ และ (๓) มโนทุจจริต ๓ ซึ่งคนในสังคมสมัยใหม่และสมัยเก่าต่างนิยมชื่นชอบว่ามีของดี และทำอวดกันอย่างถ้วนหน้า ไม่มี “หิริ-โอตตปละ” หน้ามีนและหน้าด้าน อย่างเป็นธรรมดา ซึ่งสังคมทั่วโลก ต่างก็มีระบบขัดเกลาสันดานลูกหลานตั้งแต่เด็กเล็กๆ ด้วยการมอมเมาด้วยโฆษณาของพวกนายทุนหน้าเลือด เช่น โฆษณาละเมิดสิทธิของเด็กและเยาวชน ในรูปแบบต่างๆ โดยน้อโกงคิดชั่วเชิงนโยบาย ที่พวกชั่วด้วยกัน เรียกว่า “ชั่วฎกกฎหมาย” [Legal Crime] เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเป็นพวกนอกศาสนาที่คิดว่าไปวัดไปโบสถ์เหมือนถูกหลอก ไม่ไปก็เห็นเป็นไร ก็ยังรวยอีกต่างหาก [ภาวะหน้ายศาสนา-วิฤตทางศรัทธา] ดังนี้

“อกุศลกรรมบถ ๑๐” หมายถึง ทางแห่งอกุศลกรรม-ทางทำความชั่ว-กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อมความทุกข์ หรือทุกข์ [สังสารทุกข์-ทุกข์ภูมิ] ได้แก่

ก. “กายกรรม ๓” หมายถึง การกระทำทางกาย “กายทุจจริต ๓”

(๑) “ปาณาติบาต” คือ การทำชีวิตให้ตกลง ปลงชีวิต

(๒) “อทินนาทาน” คือ การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์

(๓) “กามสุมิฉฉาจาร” คือ ความประพฤดิผิดในกาม

ข. “วจีกรรม ๔” หมายถึง การกระทำทางวาจา “วจีทุจจริต ๔”

(๔) “มฺสาวาท” คือ การพูดเท็จ

(๕) “ปิสฺนวาจา” คือ วาจาส่อเสียด

(๖) “ผรุสฺสวาจา” คือ วาจาหยาบ

(๗) “สัมผฺปปลาปะ” คือ คำพูดเพื่อเจ้อ

ค. “มโนกรรม ๓” หมายถึง การกระทำทางใจ “มโนทุจจริต ๓”

(๘) “อภิชณา” คือ พง์เล็งอยากได้ของเขา

(๙) “พยาบาท” คือ คิดร้ายผู้อื่น

(๑๐) “มิจฉาทิกฺกุฉิ” คือ เห็นผิดจากคลองธรรม

แต่ในความจริงในสังคมโลกนั้น การกระจายความนึกคิดเริ่มแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว กระโดดข้ามข้อจำกัดด้านภาษา ด้านเวลา และ ด้านสถานที่ คือ จะ โง่ก็ โง่พร้อมเพรียงกัน จะฉลาดก็ฉลาดอย่างพร้อมเพรียงกัน ทำกันทั้งโลก [Global Omnipresence] เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ระบบการสื่อสาร โทรคมนาคมผ่านดาวเทียม อุปกรณ์การสื่อสาร การแพทย์ การศึกษา เป็นต้น ข้อสังเกต ด้านศาสนาปรับตัวได้ช้า เพราะส่วนใหญ่ยังติดต่อด้านความเจริญก้าวหน้าทางโลกด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ถ้าใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ก็ยังใช้ในทางที่ผิด มีปัญญาไม่รู้ไม่เท่าทันความเจริญศิวิไลซ์ ก็ยอมกลายเป็นธรรมดา ที่ร้ายกว่านั้น ชอบคิดเอาเองว่า เป็นสิ่งชั่วร้ายที่พวกปีศาจซาตานส่งมอมมาให้พวกสาวกของ

มัน ยิ่งหนักเข้าไปใหญ่กว่าเดิม แต่พอจะเดินทางไปไหน กลับชอบรถหรูๆ ราคาแพง หรือมีเครื่องบินส่วนตัว กลับไม่คิดเป็นกิเลสที่พวกมารชาตนาส่งมาเป็น “การลอบสังหารธรรมแห่งศาสนาตน” [Religion Assassinations] ที่สำคัญ นักบวชในทุกลัทธิศาสนานั้น กลัวกันมากเรื่อง “วิกฤตทางศรัทธา” [Belief Crisis] โดยเฉพาะ คนเริ่มมีปัญหา ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณประกอบ “การนึกคิดแห่งกระบวนทัศน์” [Paradigm] ที่นิยมเรียกว่า “วิสัยทัศน์” [Vision = การเห็นด้วยคิด] ยิ่งเป็นการคิดด้วย “วิธีทางวิทยาศาสตร์” [Scientific Methods] อันมีรากฐานมาจากแนวคิดที่เชื่อทาง “ปรัชญา” [Philosophy] ที่มีความเชื่อและการแสวงหาความรู้ด้วยหลักตรรกวิทยา ก็ย่อมกลายเป็น “กระบวนกรคิดย้อนหลังแบบก้าวหน้า” [Progressive Reverse Thinking] ไม่ใช่ถอยหลังเข้าคลอง [Regressive Thinking] ความเชื่อทางศาสนาที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผล [Unreasoning Thinking] ก็คงย่างเข้าถึงจุดจบอวสานที่สมบูรณ์เร็วยิ่งขึ้น เพราะรองรับความก้าวหน้าขององค์ความรู้ในศาสตร์ทั้ง ๒ นี้ไม่ได้ มีความขัดแย้งกันตลอด เช่น ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ล้ำยุค จะไม่คล้อยตัว เมื่อตรวจสอบความถูกต้องตามจริยธรรมกับ “ปรัชญา” และ “ศาสนา” เป็นต้น หรือจะไปถือเอาการประนีประนอม [Compromise] ระหว่างศาสตร์ ทางวิทยาศาสตร์ก็ยอมรับไม่ได้ เพราะต้องการความจริงที่เป็นเชิงวัตถุนิยม ไม่ใช่จิตตนิยม ดังนั้น ความรู้แจ้งใน ๒ ฝ่าย ระหว่างฝ่าย “จิต” [นามธรรม] กับฝ่าย “วัตถุ” [รูปธรรม] นั้น ต้องเป็นความจริงโดยปรมาัตต์ ที่ยืนยันทันได้ อย่างเสมอภาพ [Bilateral Assertions] ไม่ใช่เอียงเบ้ไปข้างใดข้างหนึ่ง ในยุคศตวรรษที่ ๒๑ นี้ นักสังคมวิทยาต้องปวดหัวกับเรื่องนี้มาก เพราะผู้คนในสังคมสมัยใหม่ [The Society of Modernizations] กำลังเผาวัดเผาโบสถ์ทิ้งไป มีศรัทธาไม่ลงตัว ทั้งผู้จะเป็นสาวก กับผู้เป็นนักบวช ก็ยังไม่เข้าใจหลักศาสนาอย่างแท้จริง คือ “อยู่ไปวันๆ” [As Life Passing by] เพราะความไม่รู้จริงในศาสนาที่แท้จริง ที่อิงกับความจริงตามธรรมชาติ ที่เรียกว่า “กฎธรรมชาติ” [Natural Law] ที่มนุษย์ต้องเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างถูกต้อง อย่างไม่รู้เรื่อง แทนที่จะอดทนศึกษาให้รู้เรื่อง หรือฟังพระเทศน์ไม่รู้เรื่อง เป็นต้น] ซึ่งเป็นการลงโทษพระศาสนาโดยมีเลือกปฏิบัติเหมือนพวกนักการเมือง [นิสัยสันดานแบบนักการเมืองมีคติ ๒ คือ นรกกับอสุรกาย คนดีๆ หายาก รวมทั้งพวกทนายความและตำรวจ ไม่เชื่อลองดู คนเหล่านี้ หากิน ๒ อย่าง (๑) หากินกับคนดี กับ (๒) หากินกับพวกโจรด้วยกัน เช่น ที่เขาเรียกว่า “ทนายโจร” คือ คนพวกนี้ จะว่าความให้กับโจรหรือจำเลยที่เป็นโจร โจรยอมเข้าใจโจรด้วยกัน มันง่ายกว่าเหมือนพวกที่เขวกลางคืน คนเหงาย่อมเข้าใจคนเหงาด้วยกัน ไม่งั้นจะออกมาเที่ยวทำไม ดังนี้ อนึ่ง ให้เข้าใจว่า ธรรมมี ๒ อย่าง สำหรับปุถุชนธรรมดา ได้แก่ “กุศลธรรม” กับ “อกุศลธรรม” ชีวิตก็เป็นไปธรรมนี้ อยู่ที่ว่าใครจะแสวงหาในทางเจริญหรือในทางเสื่อมก็ตามใจปรารถนา คือ ตามที่พ่อแม่สั่งสอนมา นั่นคือ โศตรติ

ลูกหลานก็ดี โคตรชั่วลูกหลานก็ชั่ว เป็นธรรมดา สิ่งนี้คือธรรมชาติ เช่นกัน] ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ไม่ให้คิดประทุษร้ายผู้อื่นและเบียดเบียนผู้อื่นเป็นกำลังทั้งทางกายและใจ ซึ่งจะทำให้จิตเศร้าหมองและขุ่นมัวเสียเปล่าๆ แต่อย่างน้อยก็คบหาคนมีศาสนาไว้ก่อน ที่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพราะถือว่า คนดีคือกัลยาณมิตร ย่อมเป็นมิตรแท้ได้ ถ้ามีอะไรไม่ดีก็พอช่วยเหลือกันได้ ในทางสังคม เพราะมีเมตตาธรรม ที่คอยค้ำจุนโลกได้ ไม่น่ารังเกียจอะไร ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะมาทำสงครามกัน เพื่อหาพระแสงอะไรทั้งนั้น

แต่อย่างไรก็ตาม ความยั่งยืนในการสืบทอดพระศาสนานั้น เป็นหน้าที่ของบรรดาพุทธศาสนิกชนทุกผู้ทุกนามที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ไม่ใช่หน้าที่ของ “มคทายก” [ผู้ซึ่งทางบุญแก่ทายกและทายิกาและดูแลเงินวัด] ที่ผูกอำนาจเด็ดขาด เป็นระบบเผด็จการในวัดที่เป็นนั้อศรจรย์ [เช่น ประกาศคำสั่งยุบคณะเจ้าอาวาส ที่ไม่เชื่อฟังนโยบายเดือนตามมคทายกขาใหญ่ (สงสัยขบวมเป็น โรคเท้าช้าง เพราะบาปหนา คงจะเตะแมววัดบ่อย ชื่อนี้ว่าตามท้องเรื่องชาดก) เป็นต้น] เวลาไปทำบุญที่วัด ให้สังเกตใครคือขาใหญ่ใครคือขาเล็ก เพราะวัดคือสถานที่วัดใจ วัดอารมณ์ วัดความรู้สึกร วัดปัญญา วัดจึงเป็นที่รวมทั้งของดีและของไม่ดีมารวมกัน เช่น หมามาแมวไม่ดีก็เอาไปปล่อยวัด คนไม่ดีก็ตัดหางเอาไปปล่อยวัดให้พระอบรมสันดานใหม่ [พระนวกะ-พระบวชใหม่ คือ ภิกษุใหม่ ภิกษุมิพรรษายังไม่ครบ ๕ พรรษา ถ้ามีพรรษาเกิน ๕ แต่ยังไม่ครบ ๑๐ และมีความรู้คุณธรรม พอรักษาตัว เป็นต้น เรียกว่า “พระปุนกลาง” คำว่า “ปุน” ไม่ใช่ปุนซีเมนต์ หรือได้รับแต่งตั้งจากโรงปูนซีเมนต์แต่ประการใด อย่าเข้าใจผิด จ๊กตากจะกินหัว แต่หมายถึง ระยะเวลาที่ได้บวชเรียนมา ซึ่งอยู่ระหว่างพระนวกะกับพระเถระ] พระเครื่อง พระพุทธรูป ศาลพระภูมิ เป็นต้น ที่ชำรุด มีตำหนิ ชาวบ้านก็ยังพากันเอาไปทิ้งที่วัด ของดีๆ ไม่เอาไปถวายวัด เช่น เหล็กไหล ทองคำแท่ง ทองคำก้อน เพชรนิลจินดา อัญมณีล้ำค่า เป็นต้น มันก็เป็นเรื่องแปลก แล้วจะได้บุญกุศลกันอย่างไร แต่ก็ยังดี ที่ยังรู้จักหาของดีเข้าบ้าน แต่คนจัญไรกลับชอบหาสิ่งจัญไรอัปมงคลเข้าบ้าน ที่เรียกว่า “อโคจร” [คนชั่วเป็นเสนียด] เช่น หลิงชาย แพศยา [พวกหากินกลางคืนหรือเที่ยวกลางคืน ถือสิ่งอัศจรรย์ในชีวิต เป็นสิ่งมงคลที่พาเข้าบ้านได้ คงเอามาทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ กะละมัง...! (เอาไว้ใส่ความโง่)] หลิงหม้ายชายหม้ายนิสัยเสีย สาวเท่ชยทีก [ดังโกลิถ์แห่งกามนิตน้อย] หรือ บัณเฑาะว์ที่คิดจะครอบโลก เป็นต้น แล้วคิดว่าเป็นของดีนำอูร์ักษ์หรือสิ่งที่ควรสงวนคุ้มครองไว้ [เห็นทุกข์-เป็นสุข เห็นไม่งาม-ว่างาม คือ ท่านหลุดโลกโดยวิปริตวิปลาสไปเสียแล้ว] ก็สงสัยเหมือนกันว่า ท่านได้ปลดปล่อยจิตวิญญาณอย่างแท้จริงหรือ เป็นที่นั้อศรจรย์ใจเช่นกัน คงจะเอามิกี้ก็เมาส์มาเป็นสติระลึกรังเกียจ เพราะกินไก่ทอดและมันฝรั่งทอด พร้อมด้วยน้ำอัดลมมาก ก็น่าจะมีแก๊คาร์บอนไดออกไซด์ สารกาเฟอีนในกาแฟสด สารซอร์บอนเร้งเดบโตในเนื้อไก่ หรือสารเนื้อแดงในเนื้อและหมู คงจะเข้าเส้นเลือดมากไป สมอมินงเต็มทุกขณะ -มนุษย์สารพิษชีวภาพ- และแถบยังเอาหนุณาและจิ้งหรีดมาเป็นสัมปชัญญะ มีชุกชนเป็นนิสัย เหมือนหนูจิ้งหรีดเป็นแน่แท้ -สัตว์ตัดต่อพันธุกรรมชนิดใหม่- ก็พระแม่เจ้า...! สรูป พระสัทธรรมได้อันตรธานหรือสาบสูญหายไปแล้วจากศรัทธาและความนึกคิดพวกมนุษย์เป็นมันคงแล้ว]

ให้ผู้ปฏิบัติธรรมอ่านบททวนย่อหน้าทั้ง ๒ ตอน ข้างต้นอีกครั้งหนึ่ง หรือ จะทบทวนหลายๆ รอบก็ได้ แล้วทำการแยกแยะประเด็นสำคัญของเนื้อหา ดังนี้

- (๑) ค้นหาสาเหตุของปัญญาทางสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป
- (๒) ค้นหาข้อสรุปเชิงความหมายที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญ ที่เป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในสังคม หรือวิถีชีวิตของคนในสังคมส่วนใหญ่ เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติธรรมของตนให้เหมาะสมแก่ธรรม
- (๓) ค้นหาแนวทางที่จะเป็นอุบายวิธีหรือกุศลโบายที่แยกคาย อันเป็นประโยชน์แก่ตนและพระศาสนา ที่จะทำให้อสังขมเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริง ดีกว่าจะปล่อยให้เกิดความเดือดร้อนวิปถุสสารกันไปทั่วห่อหมกทั่วหัวระแหงของสังขม
- (๔) ให้วิเคราะห์เปรียบเทียบตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้รู้เห็นตามเป็นจริง ด้วยปัญญาสามัญและภูมิแห่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน
- (๕) เขียนเป็นบทบันทึกหรือบันทึกข้อความสั้นๆ ไว้เป็นสิ่งเตือนความทรงจำ ให้เป็นนิสัยประจำตัว จะได้มีเอกสารประกอบการศึกษาธรรมของตนเอง เหมือนชาวตะวันตกนิยมทำกัน บ้านเราไม่ค่อยนิยมทำกัน ถ้าให้ดีให้เผยแพร่ผ่านทางสังคมเครือข่าย เพื่อให้คนอื่นแสดงข้อคิดเห็นด้วยก็ได้

เพราะฉะนั้น ในการปฏิบัติธรรมนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมต้องทำตัวเป็นผู้สังเกตเรียน [พหุสัจจะ] ที่สามารถปรับตัวเข้าได้เป็นอย่างดีกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เลือกใช้ประโยชน์ได้อย่างสมประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย ไม่ใช่คนมีความคิดเก่าคร่ำครึ [Obsolete] ถ้าหลังไม่ทันสมัย แต่ไม่ใช่พวกตามกระแสสังคมที่คิดผิดๆ นอกศีลธรรมทางหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และจริยธรรมทางสังคมที่มีเหตุผลที่ส่งเสริมความสงบสุขของสังคม ดังนี้

- (๑) **“ความเป็นพุทธะ”** [Buddha] คือ “ผู้รู้–ผู้ตื่น–ผู้เบิกบาน” ผู้ถือศรัทธาและนันทะตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ (๑) สัพพปาปสุทธอภินันท์ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง (๒) กุศลสุสุภสมุขปาทำความดีให้เพียบพร้อม (๓) สจิตตปริโยทปนํ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ รวมทั้ง ความมีสติสัมปชัญญะด้วยความไม่ประมาท [อัปมาตะ] มีตนเป็นพึ่งแห่งตนและผู้อื่นได้
- (๒) **“ความเป็นปราชญ์มุนี”** [Sage] ผู้ที่สามารถอธิบายให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจในองค์ความรู้ **“ภววิทยา** [ความจริงแห่งปรมาตม์] – **ญาณวิทยา** [สมาธิภาวนาแห่งสมณะกับวิปัสสนา] – **คุณวิทยา** [คุณค่าทางศีลธรรมศาสนาและจริยธรรมทางสังคม–ความซาบซึ้งในศิลปะและดนตรี] อันจะเป็นสมุทธานทางทฤษฎีในศาสตร์ที่ตนชำนาญ
- (๓) **“ความเป็นนักทฤษฎี”** [Theorist] หรือ **“ความเป็นนักสังเกตการณ์ทางสังคม”** ที่เข้าใจโดยวิเคราะห์พรรณนาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ [The Descriptivism of the Scientific Methods] หรือ มีความเข้าใจดีในขั้นตอนของ “ระเบียบวิธีวิจัย” ที่คิดอย่างมีระบบระเบียบถูกต้องด้วยเหตุผลและประกอบด้วยปัญญา

ฉะนั้น ในคำว่า “พุทธะ-มุณี-นักทฤษฎี” นั้น จึงเป็นคุณสมบัติที่แท้จริงของบุคคลผู้เจริญแล้ว หรือกำลังพัฒนาตนเองด้วยการเจริญภาวนากรรมฐาน ได้แก่ (๑) อริยสาวกแห่งพระตถาคตผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น-พระอริยบุคคล (๒) พุทธมามกะ (๓) พุทธบริษัท (๔) พุทธศาสนิกชน และ (๕) สาธุชนทั่วไป [ทวยก-ทวยิกา] สำหรับบุคคลผู้อยู่ในข้อ (๑)-(๓) นั้น ย่อมเป็นผู้เข้าใจได้ดีเป็นพิเศษกับ คำว่า “กาม” [Sensuality] มิฉะนั้น คงไม่ผ่านด่านการรักษาศีลถือวัตรหรือปฏิบัติตามแบบ “อริยวงศ์ ๔” ดังนี้

“อริยวงศ์ ๔” หมายถึง อริยประเพณี หรือ ปฏิปทาที่พระอริยบุคคลผู้เป็นสมณะ ที่ปฏิบัติสืบกันมาไม่ขาดสาย ฉะนั้น ผู้เกิดเบื้องหลังควรถือปฏิบัติตามเป็นสำคัญ ได้แก่

- (๑) สัน โดยด้วยจิวร
- (๒) สัน โดยด้วยบิณฑบาต
- (๓) สัน โดยด้วยเสนาสนะ
- (๔) ยินดีในการบำเพ็ญกุศล-ละอกุศล

อนึ่ง ใครจะเป็นอะไรไม่สำคัญ เรื่องทั้งเรื่องที่สำคัญ คือ “ตัวกู-ของกู” [อัตตา-อัตตนิยยะ] ตามนัยใน “อนัตตลักษณะสูตร” [The Anatta Doctrine] ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ “สติปัฏฐาน ๔” [ข้อ ๑ ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗-อภิญญาเทสิตธรรม] ซึ่งประกอบด้วยอนุปัสสนาต่อไปนี้ (๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และ (๔) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ตามลำดับ จนมาถึง อนุปัสสนา ๗-มหาวีปัสสนา ๑๘-ญาณ ๑๖ ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ สุดท้ายจะลงข้อสรุปที่ คำว่า “สูญญตา” [Voidness] คือ ความว่างเปล่า [Emptiness] ปรากฏการณ์ที่ไม่อะไรเลย [The Unsubstantiality of All Phenomena] อย่างเช่น ในการเจริญสติปัฏฐาน ๔ นั้น ก็จะลงข้อสรุปในวิปัสสนาภูมินั้นว่า

- (๑) การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ให้รู้เห็นตามจริงว่า “**กายนี้สักว่ากาย ไม่ใช่ตัวตน**”
- (๒) การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามจริงว่า “**เวทนานี้สักว่าเวทนา ไม่ใช่ตัวตน**”
- (๓) การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามจริงว่า “**จิตนี้สักว่าจิต ไม่ใช่ตัวตน**”
- (๔) การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า “**ธรรมนี้สักว่าธรรม ไม่ใช่ตัวตน**”

ฉะนั้น จุดเริ่มต้นในการเข้าใจถึง “อนัตตตา-อนัตตลักษณะ” ได้อย่างถูกต้องนั้น ด้วยการเจริญอนัตตานุปัสสนา เพื่อถอน *อตตาทินิเวส* จึงทำให้เกิด “มหาปัญญา” คือ ปัญญามาก-ปัญญายิ่ง นั่นคือ การรู้เห็นสภาวธรรมในระดับสากล ที่เรียกว่า “ลักษณะสากล” [Universality] และในทางธรรม ที่เรียกว่า “สามัญลักษณะแห่งไตรลักษณ์” [อนิจจตา-ทุกขตา-อนัตตตา] ส่วนการเจริญอนิจจานุปัสสนา เพื่อถอน *วิปลาสนิมิต* ซึ่งทำให้เกิด “ขวนปัญญา” คือ ปัญญาเร็ว นั่นคือ และการเจริญทุกขตานุปัสสนา เพื่อถอน *คัมहाปณิธิ* ซึ่งทำให้เกิด “นิพเพธิกปัญญา” คือ ปัญญาทำลายกิเลส ตามลำดับ ให้พิจารณา “อนัตตลักษณะสูตร” ดังนี้

Voidness and Emptiness: The Unsubstantiality of All Phenomena

The Anatta Doctrine [The Anattā–Lakkhana Sutta] proposes that “Void is the world because it is void of a self and anything belonging to a self. It also means that the Five Groups of Existence are void of self and anything belonging to a self; void of permanency and of anything lasting, eternal or immutable. Especially, the voiding of the mind of the cankers, in the attainment of Arahatsip, is regarded as the fully purified and incomparably highest concept of Voidness.”

สุญญตา กับ ความว่างเปล่า: ความไม่มีตัวตนแห่งสภาวธรรมทั้งหลาย

อนัตตลักขณสูตร นำเสนอไว้ว่า: “สุญญตาคือ โลก เพราะไม่มีอัตตา [ตัวกู-ตัวตน]-อนัตตา และไม่มีอัตตนิยะ [ของกู-เกี่ยวกับของตน: อัตตานิเวส] ซึ่งรวมถึง “ขั้น ๕” คือ ไม่มีตัวตนและเกี่ยวกับของตน นั่นคือ **ไม่มีความเที่ยง** กับ **สิ่งที่มันคงตลอดไป** ไม่มีความชั่วนิรันดรหรือความเปลี่ยนแปลงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาวธรรมแห่งความปราศจากจิตที่สหระคด้วยอาสวะ ในระดับขั้นการบรรลุถึงพระอรหันต์ อันปฏิสังขตด้วยความคิดแห่งสุญญตาที่เป็นขั้นความบริสุทธิ์ [วิสุทธิ คือ เจโตวิมุตติ กับ ปัญญาวิมุตติ] และ เป็นขั้นสูงสุดซึ่งไม่สามารถหาเปรียบเทียบได้ [สุญญตสมาธิ-สุญญตวิโมกข์ หรือ โลกุตตรภูมิ คือ อปริยาปนภูมิ นั่นคือ ขั้นที่ไม่นับเนื่องในวัฏฏะ หรือ นิพพาน-อมตธาตุ]”

[ถ้าเกิดสติพ้นเผื่อไป คือ ความคิดยุ่งเหยิงสับสน ก็ให้จำเพียงว่า “มันไม่มีอะไร” ก็แล้วกัน]

เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจในความหมายว่า “อนัตตา-สุญญตา-ความว่าง-มันไม่มีอะไร” ดีแล้ว แล้วจะไปถือมัน [อภินิเวส] ยึดมัน [อุปาทาน] เพราะความทะยานอยาก [ตัณหา] เพื่อตอบสนองความอยาก [กามฉันทะ] ไปทำไม แต่ตามนัยนี้ ไม่ได้หมายความว่า ขายบ้านขายที่ดิน หรือยกให้วัด หรือสาธารณประโยชน์ไป แล้วตนเองเดือดร้อน คือ ทำวิปัสสนาให้ตนเองเดือดร้อน โดยไม่ใช้เหตุผลและไม่ประกอบด้วยปัญญา อย่างนี้ ก็ให้เรียกว่า “โง่บัดซบ” โง่โง่ขั้นธรรมดา พอๆ กับโง่ที่นึกคิดว่า ขายบ้านขายที่ดิน หรือทรัพย์สมบัติอื่นๆ เพื่อไปซื้อคอนโดเก๊า หรือสร้างองค์พระพุทธรูป เพื่อจะได้อาศัยกินดีในสวรรค์ชั้นวิมานแห่งปรโลกข้างหน้า [เหยื่อพวกเดียรฉัตรที่เข้าใจผิดๆ ว่า “มันไม่มีอะไร” บนโลกนี้ เลยทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างที่จะเกื้อกูลชีวิตของตนให้เจริญในธรรมอย่างถูกสมควรแก่ธรรม-ธมมานุธรรมปฏิบัติ] ให้ใช้พิจารณาณกถ์กรองดูว่า เป็นจริงหรือไม่ และหาประโยชน์ใส่ตนในทางเจริญอันประเสริฐหรือไม่ จะดีกว่า อย่างหลงใหลมกมายอย่างไม่มีสติ ก็แล้วกัน ในการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ให้ใช้เหตุผลและใช้ปัญญาอย่างถูกวิธี อย่าไปเชื่ออะไรง่ายๆ อย่างมกมาย ไม่มีสติสัมปชัญญะ ถ้าแค่เรื่องในชีวิตธรรมดาๆ ยังไม่ผ่านแล้วจะนับประสาอะไรในขั้นปรมาตถ์ ที่ไม่มีอะไรเลย แล้วจะจะจะจะเข้าใจได้อย่างไร อย่างเช่น การบรรลุธรรมตามนัย “อนัตตลักขณสูตร” จะไม่เป็นบ้าไปก่อนหรือ นั่นคือ จุดอวสานที่สมบูรณ์ของคนไม่ใช้ปัญญา ก็ให้พิจารณาถึงอย่าไปเชื่ออะไรง่ายๆ ทั้งนี้ ให้ไตร่ตรองดูก่อน ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนี้

“กาลามสูตร” หมายถึง สูตรหนึ่งใน “คัมภีร์ติกนิบาตรอังคุตตรนิกาย” พระพุทธเจ้าตรัสสอนชนชาวกาลามะแห่งเกสปุตตนิคม ในแคว้น โกศล ไม่ให้เชื่อมงายไร้เหตุผลตามหลัก ๑๐ ข้อ ต่อเมื่อใด พิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า “**ธรรมเหล่านั้น เป็นอกุศล-เป็นกุศล มิโทษ-ไม่มีโทษ เป็นต้น แล้วจึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้น**” ประการสำคัญ ไม่มีประสงค์ทำลายความดีของผู้คนที่คิดดี เพียงแต่มีจิตระวังภัย ดังนี้

- (๑) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยการฟังตามกันมา [ความเชื่อส่วนบุคคล]
- (๒) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยการถือสืบๆ กันมา [ขนบธรรมเนียม-ประเพณี-ค่านิยม-วัฒนธรรม]
- (๓) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยการเล่าลือ [เรื่องเล่า-นิทาน-คติชาวบ้าน]
- (๔) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ [พระไตรปิฎก]
- (๕) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยตรรก [ใช้เหตุผลเชิงอุปมาน-Induction]
- (๖) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยการอนุมาน [ใช้เหตุผลเชิงอนุมาน-Deduction]
- (๗) **อย่าปลงใจเชื่อ** ด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล [โยสี โสมนสิการ-ปฏิบัติสมุปบาท]
- (๘) **อย่าปลงใจเชื่อ** เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีของตน [วิธีทางวิทยาศาสตร์-ระเบียบวิธีวิจัย]
- (๙) **อย่าปลงใจเชื่อ** เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าเชื่อ [นักวิชาการ-ผู้รู้-พหูสูต-ปราชญ์]
- (๑๐) **อย่าปลงใจเชื่อ** เพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา [สัตบุรุษ-อริยบุคคล]

เพราะฉะนั้น แนวทางในการปฏิบัติธรรมในทุกขั้นตอนนั้น ก็อย่าไปเชื่อ แต่ต้องลงมือทำก่อน ว่าเป็นจริงเหมือนอย่างที่ว่าหรือไม่ แล้วค่อยปลงใจเชื่อ และต้องพิจารณาว่า เป็นประโยชน์จริงหรือไม่ ถ้าไม่เป็นประโยชน์ดังที่กล่าวไว้ ก็ไร้ค่าที่จะปฏิบัติตาม คำแนะนำมีค่าทุกถ้อยคำ แต่ต้องเลือกส่วนที่ทำประโยชน์ได้จริง ไม่ใช่เชื่ออย่างไม่มีสติสัมปชัญญะ ความไม่รู้กลั่นกรอง หาส่วนที่มีค่าเป็นประโยชน์ ย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ตนได้เช่นกัน เพราะไปเชื่อในสิ่งที่ผิดๆ ไม่รู้จักคิดเอาเองเสียบ้าง เมื่อเรียนรู้จากต้นแบบที่ดีได้แล้ว ที่เหลือคือ การพึ่งพาตนเองทั้งหมด ถ้าเป็นลูกนก ก็ลองบินเอาเอง เมื่อได้เวลาเติบโตพอสมควรแล้ว ไม่ใช่หายใจเอาเองไม่เป็นสักที อย่างนี้ก็ไม่ใช่คนรุ่นใหม่ที่จะได้ดีกว่าคนรุ่นเก่า มีแต่ทรงและเสื่อมเท่านั้นเอง ไหวพริบปฏิภาณเป็นสิ่งปรารถนาในทุกวงการ แม้แต่ในการปฏิบัติธรรม ก็เน้นคนที่มีความปัญญาแตกฉานในด้านปฏิภาณเช่นกัน ที่เรียกว่า “**ปฏิภาณปฏิสัมภิตา**” หมายถึง **ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ** ปรินิพพานในความคิดทันการ มีไหวพริบซุ่มซาบในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้เหมาะสม เข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์ นั่นคือ มีความคิดสำคัญประกอบด้วย (๑) **ความคิดริเริ่ม** [Initiativeness] (๒) **ความคิดสร้างสรรค์** [Creativeness] และ (๓) **ความคิดประยุกต์ดัดแปลง** [Applicability] ปัญญาเหล่านี้เกิดจากการเจริญวิปัสสนาญาณเป็นสำคัญ ที่เรียกว่า “**อนุปัสสนา ๓**” ที่มีความสมบูรณ์บริบูรณ์ จึงทำให้เกิดปัญญาแตกฉาน ที่เรียกว่า “**ปฏิสัมภิตา ๔**” และยังต่อยอดทำให้เกิดเป็น “**ปัญญา ๑๐**” ดังนี้

“ปัญหา ๑๐” หมายถึง (๑) **ปัญหา**: กิริยาที่รู้ชัด ความวิชัย ความเลือกสรร ความวิชัยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญหาเหมือนแผ่นดิน ปัญหาเครื่องทำลายกิเลส ปัญหาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญหาเหมือนปลุก (๒) **ปัญหา**: ปัญุนิทรีย์ ปัญหาพละ ปัญหาเหมือนศัสตรา ปัญหาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญหา แสงสว่างคือปัญหา ปัญหาเหมือนประทีป ปัญหาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิชัยธรรม สัมมาทิฐิ ดังนี้

- (๑) “**ชวนปัญหา**” คือ ปัญหาเร็ว—ด้วยการเจริญอนิจจานุปัสสนา
- (๒) “**นิพเพธิกปัญหา**” คือ ปัญหาทำลายกิเลส—ด้วยการเจริญทุกขานุปัสสนา
- (๓) “**มหาปัญหา**” คือ ปัญญามาก—ด้วยการเจริญนัตตานุปัสสนา
- (๔) “**ติกขปัญหา**” คือ ปัญญาคมกล้า—ด้วยการเจริญนิพพิทานุปัสสนา
- (๕) “**วิบูลปัญหา**” คือ ปัญญากว้างขวาง—ด้วยการเจริญวิราคานุปัสสนา
- (๖) “**คัมภีรปัญหา**” คือ ปัญหาหยั่งลึกซึ่ง—ด้วยการเจริญนิโรธานุปัสสนา
- (๗) “**อัสตัมภตปัญหา**” คือ ปัญหาไม่ใกล้พัฒนาไปสู่เจริญยิ่ง—ด้วยการเจริญปฏิณิสต์คานุปัสสนา
- (๘) “**ปฏิสัมภิตา ๔**” คือ ปัญหาแตกฉาน—ด้วยการเจริญปัญหาทั้ง ๗ ให้ถึงพร้อมบริบูรณ์
- (๙) “**ปฐปัญหา**” คือ ปัญหาแน่นหนา—ด้วยการเจริญปฏิสัมภิตา ๔ ให้ถึงพร้อมบริบูรณ์
- (๑๐) “**หาลปัญหา**” คือ ปัญหารวดเร็ว—ด้วยการเจริญปฐปัญหาให้ถึงพร้อมบริบูรณ์

“**ปฏิสัมภิตา ๔**” หมายถึง **ปัญหาแตกฉาน** ได้แก่

- (๑) “**อรรถปฏิสัมภิตา**” คือ **ปัญหาแตกฉานในอรรถ** ปรีชาแจ้งในความหมาย เห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อออกไปได้จนล่วงรู้ถึง “ผล-ผลวิปาก” ในกาลทั้ง ๓ = กำหนดรู้ทุกขสังข หรือ ปริญาในกิจแห่งทุกข
- (๒) “**ธรรมปฏิสัมภิตา**” คือ **ปัญหาแตกฉานในธรรม** ปรีชาแจ้งในหลัก เห็นอรรถอธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ คือ “เหตุ-สาเหตุ-เหตุปัจจัย” ในกาลทั้ง ๓ = กำหนดรู้สมุทัยสังข หรือ ปหานะในกิจแห่งสมุทัย
- (๓) “**นิรุตติปฏิสัมภิตา**” คือ **ปัญหาแตกฉานในนิรুক্তิ** ปรีชาแจ้งในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติและภาษาต่างๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ = กำหนดรู้นิโรธสังข หรือ สังขิกิริยาในกิจแห่งนิโรธ
- (๔) “**ปฏิภาณปฏิสัมภิตา**” คือ **ปัญหาแตกฉานในปฏิภาณ** ปรีชาแจ้งในความคิดทันการ มีไหวพริบซึมซาบในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้สับเหมาะ เข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์ = กำหนดรู้มรรคสังข หรือ ภาวนาในกิจแห่งมรรค

ฉะนั้น การได้บรรลุถึงจุดปฏิบัติสัมภิกษาญาณได้นั้น เพราะการปฏิบัติธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างถูกต้องตามหลักธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ให้พิจารณาถึง ข้อ (๓) “ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์” ซึ่งเป็นกิจสำคัญของผู้ปฏิบัติธรรมทุกคนต้องปฏิบัติตามทุกขณะจิตด้วยความไม่ประมาท เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ ปราศจากนิวรณ์ [จักต้องบรรลุอุคิมธรรมในขั้น “จุดตถมาน” เท่านั้น] และเกิดความรู้รอบที่ชัดเจน ที่เรียกว่า “วิชา ๓-วิชา ๘” คือ *ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ* และ “อภิญญา ๖” คือ *ความรู้ยิ่งยวด* ดังนี้

“พุทธโอวาท ๓” หมายถึง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังสัมมาปฏิบัติต่อไปนี้

- (๑) “**สพฺพปาปสฺส อภฺรณํ**” ความว่า “ไม่ทำความชั่วทั้งปวง” ด้วยคุณชาติแห่งผู้รู้ ที่ถึงพร้อมด้วย “อธิปัญญาสิกขา-ปัญญาอันประเสริฐยิ่ง: *สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ*” [ทัตถสนจริยา-การเห็นตามเป็นจริง ๑ อภิโรปนจริยา-การตรีกอกรรมแห่งจิต ๑] โดยมีจุดประสงค์เพื่อกำจัดระงับกิเลสอย่างหายาบ “*วิตกกมกิเลส*” เช่น กายทุจริต ๓ วาจิทุจริต ๔
- (๒) “**กุสฺสสตฺถุสฺส มุปฺปทา**” ความว่า “ทำความดีให้เพียบพร้อม” ด้วยคุณชาติแห่งผู้ตื่น ที่ถึงพร้อมด้วย “อธิศีลสิกขา-ศีลอันประเสริฐยิ่ง: *สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ*” [ปริคคหจริยา-การกำหนดสำรวม ๑ สมุฏฐานจริยา-สิ่งที่ทำขึ้นด้วยสำรวม ๑ โวทานจริยา-ความพองแผ้วบริสุทธิ์ ๑] โดยมีจุดประสงค์เพื่อกำจัดระงับกิเลสอย่างกลาง “*ปริยภูฏฐานกิเลส*” เช่น อุปกิเลส ๑๖ นิวรณ์ ๕
- (๓) “**สจฺจิตฺตปริโยทปนํ**” ความว่า “ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์” ด้วยคุณชาติแห่งผู้เบิกบาน ที่ถึงพร้อมด้วย “อธิจิตตสิกขา-จิตอันประเสริฐยิ่ง: *สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ*” [ปักคหจริยา-ความเพียรที่พอดี ๑ อุပ္ภูฏฐานจริยา-สติคมชัด ๑ อวิกเขปจริยา-ความไม่ฟุ้งซ่าน ๑] โดยมีจุดประสงค์เพื่อกำจัดระงับกิเลสอย่างละเอียด “*อนุสยกิเลส*” เช่น ตังโยชน ๑๐ อนุสัย ๗ โยคะ ๔ อาสวะ ๔

“วิชา ๓-ญาณ ๓” หมายถึง *ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ* ได้แก่

- (๑) “**บุพเพนิวาสานุสสติญาณ**” คือ ญาณเป็นเหตุระลึกขันธ์ที่อาศัยอยู่ในก่อนได้ ระลึกชาติได้
- (๒) “**จุตฺตปาตญาณ-ทิพพจักขุญาณ**” คือ ญาณกำหนดรู้จติและอุปติแห่งสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นไปตามกรรม เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลาย
- (๓) “**อาสวักขยญาณ**” คือ ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ “*ความตรัสรู้-โลกุตตรญาณ*” เกิดต่อจาก “*ปัจจบเวกขณญาณ*” [โลกุตตรญาณ]

“วิชา ๘” หมายถึง **ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ** ได้แก่

- (๑) **“วิปัสสนาญาณ”** คือ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่เป็นวิปัสสนา นั่นคือ ปัญญาที่พิจารณาเห็นสังขาร
คือนามรูปโดยไตรลักษณ์ มีต่างกันออกไปเป็นชั้นๆ ต่อเนื่องกัน
- (๒) **“มโนมยิทธิ”** คือ ฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ นั่นคือ นิรมิตกายอื่นออกจากกายนี้หรือแปลงร่างใหม่ได้
- (๓) **“อิทธิวิชา-อิทธิวิธี”** คือ แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ นิรมิตกายหลายคน ล่องหน คำดิน เดินน้ำ เป็นต้น
- (๔) **“ทิพโสต”** คือ หูทิพย์ ญาณพิเศษที่ทำให้ฟังอะไรได้ยินหมดตามปรารถนา
- (๕) **“เจโตปริยญาณ”** คือ ความรู้ที่กำหนดใจผู้อื่นได้ ญาณที่ทำให้ทายใจรู้ใจความนึกคิดคนอื่นได้
- (๖) **“ปุพเพนิวาสานุสสติ”** คือ ระลึกชาติได้ ปัญญาที่ทั้งอดีตและอนาคต
- (๗) **“ทิพจักขุ”** คือ ตาทิพย์ จักขุทิพย์ [จตุรุปปาตญาณ] คือ ดูอะไรเห็นได้หมด
- (๘) **“อาสวักขยญาณ”** คือ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ = “**โลกุตตรญาณ**”

“อภิญญา ๖” หมายถึง **ความรู้ยิ่งยวด** ได้แก่

- (๑) **“อิทธิวิชา-อิทธิวิธี”** คือ ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้
- (๒) **“ทิพโสต”** คือ ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์
- (๓) **“เจโตปริยญาณ”** คือ ญาณที่ให้กำหนดใจคนอื่นได้
- (๔) **“ปุพเพนิวาสานุสสติ”** คือ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
- (๕) **“ทิพจักขุ”** คือ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์
- (๖) **“อาสวักขยญาณ”** คือ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

คำที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องเจริญสมาธิภาวนานั้น คือ “**นิรณ-นิรณูปกิเลส-นิรณธรรม**” ซึ่งเป็น
ธรรมที่จัดอยู่ใน “**ปัจจนิกธรรม**” ที่เป็นปฏิปักษ์กับ “**สมณธรรม-สมธรรม**” ดังนี้

“**นิรณ ๕**” หมายถึง **สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม-ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี-อกุศล
ธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง** ได้แก่

- (๑) **“กามฉันทะ”** คือ ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ
- (๒) **“พยาบาท”** คือ ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ
- (๓) **“ถีนมิททะ”** คือ ความหดหู่และเซื่องซึม
- (๔) **“อุทธัจจกุกกัจจะ”** คือ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล
- (๕) **“วิจิกิจฉา”** คือ ความลังเลสงสัย

[๗๒๕] คำว่า “สมถกรรม” [ธรรมสงบ] ความว่า:

ฝ่ายสมถพละ [ปัญญาในสมาธิ]

[๑] ในอันดับ ข้อ ๑-๗ คือ ญาณในธรรมอุปการะแก่สมาธิ ๘

- (๑) เพราะท่านละ “กามฉันทะ” ได้แล้ว “**เนกขัมมะ**” จึงเป็น “สมถกรรม”
- (๒) เพราะท่านละ “พยาบาท” ได้แล้ว “**อัพยาบาท**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๓) เมื่อท่านละ “ถิ่นมิทระ” ได้แล้ว “**อาโลกสัญญา**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๔) เพราะท่านละ “อุทธัจจะ” ได้แล้ว “**อวิภะ**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๕) เพราะท่านละ “วิกิจจนา” ได้แล้ว “**ธรรมวัตถาน**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๖) เพราะท่านละ “อวิชชา” ได้แล้ว “**ฌาน**” [ญาณ] จึงเป็นสมถกรรม
- (๗) เพราะท่านละ “อโรติ” ได้แล้ว “**ปราโมทย์**” จึงเป็นสมถกรรม

[๒] ในอันดับ ข้อ ๘-๑๑ คือ รูปฌาน ๔

- (๘) เพราะท่านละ “นิรวณ” ได้แล้ว “**ปฐมฌาน**” [วิตก-วิจารณ์-ปีติ-สุข-เอกัคคตา] จึงเป็นสมถกรรม
- (๙) เพราะท่านละ “วิตก-วิจารณ์” ได้แล้ว “**ทุติยฌาน**” [ปีติ-สุข-เอกัคคตา] จึงเป็นสมถกรรม
- (๑๐) เพราะท่านละ “ปีติ” ได้แล้ว “**ตติยฌาน**” [สุข-เอกัคคตา] จึงเป็นสมถกรรม
- (๑๑) เพราะท่านละ “สุข” ได้แล้ว “**จตุตถฌาน**” [อุเบกขา-เอกัคคตา = จิตประภัสสร] จึงเป็นสมถกรรม

[๓] ในอันดับ ข้อ ๑๒-๑๕ คือ อรูปฌาน ๔

- (๑๒) เพราะท่านละ “รูปสัญญา-ปฏิขัมมสัญญา-นาคตตสัญญา” ได้แล้ว “**อากาสนัญญาตนสมาบัติ**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๑๓) เพราะท่านละ “อากาสนัญญาตนสัญญา” ได้แล้ว “**วิญญาณัญญาตนสมาบัติ**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๑๔) เพราะท่านละ “วิญญาณัญญาตนสัญญา” ได้แล้ว “**อาภิญญัญญาตนสมาบัติ**” จึงเป็นสมถกรรม
- (๑๕) เพราะท่านละ “อาภิญญัญญาตนสัญญา” ได้แล้ว “**เนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ**” จึงเป็นสมถกรรม

ฝ่ายวิปัสสนาพละ [ปัญญาในวิปัสสนา]

[๔] ในอันดับ ข้อ ๑๖-๓๓ คือ มหาวิปัสสนา ๑๘

- (๑๖) เพราะท่านละ “นิจสัญญา” ได้แล้ว “อนิจจานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๑๗) เพราะท่านละ “สุขสัญญา” ได้แล้ว “ทุกขานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๑๘) เพราะท่านละ “อตตสัญญา” ได้แล้ว “อนัตตานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๑๙) เพราะท่านละ “นันทสัญญา” [ความเพลิดเพลิน] ได้แล้ว “นิพพิทานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๐) เพราะท่านละ “ราคสัญญา” ได้แล้ว “วิราคานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๑) เพราะท่านละ “สมุททยสัญญา” ได้แล้ว “นิโรธานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๒) เพราะท่านละ “อาทานสัญญา” [ความสำคัญโดยความถ่อมมัน] ได้แล้ว “ปฏินิสัคคานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๓) เพราะท่านละ “ฉนสัญญา” [สำคัญว่าเป็นก่อน] ได้แล้ว “ขยานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๔) เพราะท่านละ “อายุหนา” [การประมวลมา] ได้แล้ว “วยานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๕) เพราะท่านละ “ฐวสัญญา” [สำคัญว่ายั่งยืน] ได้แล้ว “วิปริณามานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๖) เพราะท่านละ “นิमितตสัญญา” ได้แล้ว “อนิมิตตานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๗) เพราะท่านละ “ปณิธิสัญญา” [การตั้งมั่นแห่งกิเลส] ได้แล้ว “อัปณิหิตานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๘) เพราะท่านละ “อภินิเวส” [ยึดมั่น-อิตตภินิเวส] ได้แล้ว “สุญญตานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๒๙) เพราะท่านละ “สाराทานาภินิเวส” [ยึดมั่นด้วยยึดถือว่าเป็นสาระ] ได้แล้ว “อริปัญญาธรรมวิปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม [การเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง]
- (๓๐) เพราะท่านละ “สัมโมหาภินิเวส” [ยึดมั่นด้วยความลุ่มหลง] ได้แล้ว “ยถาภูตญาณทัสนะ” จึงเป็นสมชรรรม
- (๓๑) เพราะท่านละ “อาลยาภินิเวส” [ยึดมั่นในอาลัย] ได้แล้ว “อาทีนวานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๓๒) เพราะท่านละ “อัปปฏิสังขา” [ไม่พิจารณา] ได้แล้ว “ปฏิสังขานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม
- (๓๓) เพราะท่านละ “สังโยคาภินิเวส” [ยึดมั่นในการประกอบกิเลส] ได้แล้ว “วิวิฏฐานุปัสสนา” จึงเป็นสมชรรรม

[๕] ในอันดับ ข้อ ๑๒-๑๕ คือ อริยมรรค ๔

(๑๔) เพราะท่านละ “กิเลสอันตั้งอยู่ในฐานเดียวกับทัญญู” ได้แล้ว “**โสดาปัตติมรรค**” จึงเป็นสมุทฺถมรรค

(๑๕) เพราะท่านละ “กิเลสอย่างหยาบ” ได้แล้ว “**สกทาคามีมรรค**” จึงเป็นสมุทฺถมรรค

(๑๖) เพราะท่านละ “กิเลสอย่างละเอียด” ได้แล้ว “**อนาคามีมรรค**” จึงเป็นสมุทฺถมรรค

(๑๗) เพราะท่านละ “กิเลสทั้งปวง” ได้เด็ดขาดแล้ว “**อรหัตตมรรค**” จึงเป็นสมุทฺถมรรค

(พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 802 FILE 69)

เพราะฉะนั้น ด้านแรกที่อยู่ปฏิบัติธรรมจะต้องต่อสู้อย่างหนักหน่วงมาก ที่เรียกว่า “**กาม-กามสุข-กามคุณ**” [Subject Sensuality] ที่เรียกว่า “**กามุปาทาน**” (ข้อ ๑ ในอุปาทาน ๔) หมายถึง ความยึดมั่นในกาม นั่นคือ “**รูป-เสียง-กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ**” อันเป็นที่น่าใคร่ น่าพอใจ อันเป็นเหตุให้เกิด “**อุปาทานขันธ**” หมายถึง ขันธอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ขันธที่ประกอบด้วยอุปาทาน ได้แก่ “**เบญจขันธ-ขันธ ๕**” [นามรูป] คือ รูป-เวทนา-สัญญา-สังขาร-วิญญาณ ที่ประกอบด้วยอาสวะหรือสาสวะทั้งหลาย โดยรวมมักเรียกว่า “**อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข**” [ให้พิจารณาถึงหลักธรรม “**ปิยรูป-สาตรูป ๑๐**” อันเป็นปัจจัยร่วมในการเกิดขันธ ๕] ส่วนคำที่เกี่ยวข้องกับ “**กาม-กามสุข-กามคุณ**” ดังนี้

(๑) “**กามฉันทะ**” [Sensual Desire] คือ ความพอใจในกาม-ความต้องการกามคุณ

(๒) “**กามตัณหา**” [Sensuous Craving] คือ ความทะยานอยากในกาม-ความอยากได้กามคุณ นั่นคือ สิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง ๕ ได้แก่ “**ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กายสัมผัส**”

(๓) “**กามราคะ**” [Sensual Lust] คือ ความใคร่-กามความกำหนัดในกาม-ความอยากได้ติดใจในกาม-ความกำหนัดด้วยอำนาจกิเลสกาม

(๔) “**ฉันทราคะ**” [Lustful Desire] คือ ความพอใจติดใคร่-ความชอบใจจนติด-ความอยากที่แรงขึ้นเป็นความติด

อนึ่ง “**ฉันทะ**” ในที่นี้ หมายถึง อกุศลฉันทะ นั่นคือ “**ตัณหาฉันทะ**” ซึ่งในขั้นต้นเมื่อเป็นราคะอย่างอ่อน [ทุพพลราคะ] ก็เรียกแล้วว่าเป็น “**ฉันทะ**” แต่เมื่อมีกำลังมากขึ้น ก็กลายเป็น “**ฉันทราคะ**” คือ ราคะอย่างแรง [พลวราคะ-สีเนหะ] ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ ดังนั้น คำทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จัดอยู่ใน “**นิรวรณ**” ที่มี คำว่า “**กามฉันทะ**” เป็นจุดศูนย์กลางแห่งการเริ่มต้น ปิดกั้น “**ปัญญา**” ให้อ่อนกำลังลง กลายเป็น “**ปัญญา**” ที่คือยกว่า “**อวิชชา**” แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีอกุศลมูล คือ “**โลภะ**” [อภิชณา-เพ่งเล็งอยากได้] เป็นรากเหง้าสมุฏฐานมาก่อน คือ **ธรรมเครื่อง เป็นเหตุให้คนอยากได้หรืออยากได้เอง หรือเป็นเพียงอยากได้เท่านั้น** หรือ อีกนัยหนึ่ง หมายถึง “**การโลภ-กิริยาที่โลภ ความโลภ-การกำหนัดนัก-กิริยาที่กำหนัดนัก-ความกำหนัด-ความเพ่งเล็ง-อกุศลมูลคือโลภะ**” ดังรายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้

สภาวะที่ชื่อว่า “โลภะ” เพราะอรรถว่า **อยากได้** อากาที่โลก ชื่อว่า “**อุพภนา**” [กิริยาที่โลก] จิต
ที่สัมปยุตด้วยโลภะ หรือบุคคลผู้ประกอบด้วยความโลภ ชื่อว่า “**อุพภิตะ**” ภาวะแห่งจิตที่
สัมปยุตด้วยโลภะหรือแห่งบุคคลผู้ประกอบด้วยความโลภ ชื่อว่า “**อุพภิตัตตะ**” [ความโลภ] ที่
ชื่อว่า “**สาราคะ**” [ความกำหนด] เพราะยอมกำหนดนัก อากาแห่งความกำหนดนัก ชื่อว่า “**สา
รัชชนา**” [กิริยาที่กำหนดนัก] ภาวะแห่งจิตที่กำหนดนักชื่อว่า “**สารัชชิตัตตะ**” [ความกำหนด]
ชื่อว่า “**อภิขณา**” ด้วยอรรถว่า **เพ่งเล็ง** (พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี เล่ม ๑ ภาค ๒ - หน้าที่ 22
FILE 76)

คำไวพจน์ของ “โลภะ”

ความกำหนด ความกำหนดนัก ความคล้อยตามอารมณ์ ความยินดี ความเพติดเพลิน ความกำหนด
ด้วยอำนาจความเพติดเพลิน ความกำหนดนักแห่งจิต ความอยาก ความสยบ ความหมกมุ่น ความ
ใคร่ ความรักใคร่ ความข้องอยู่ ความจมอยู่ ธรรมชาติผู้คร่ำไป ธรรมชาติผู้หลอกลวง ธรรมชาติผู้ยัง
สัตว์ให้เกิดธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิดพร้อม ธรรมชาติอันร้อยรัด ธรรมชาติอันมีข้าย ธรรมชาติอัน
กำซาบใจ ธรรมชาติอันชานไป ธรรมชาติเหมือนเส้นด้าย ธรรมชาติอันแผ่ไป ธรรมชาติผู้ประมวล
มา ธรรมชาติเป็นเพื่อนสองปณิธาน ธรรมชาติผู้นำไปสู่ภพ ตัณหาเหมือนป่า ตัณหาเหมือนดง ความ
เกี่ยวข้อง ความเยื่อใย ความห่วงใย ความผูกพัน การหวัง กิริยาที่หวัง ความหวัง ความหวังรูป
ความหวังเสียง ความหวังกลิ่น ความหวังรส ความหวังโภกฐัพพะ ความหวังลาก ความหวังทรัพย์
ความหวังบุตร ความหวังชีวิต ธรรมชาติผู้กระชิบ ธรรมชาติผู้กระชิบทั่ว ธรรมชาติผู้กระชิบยิ่ง การ
กระชิบ กิริยาที่กระชิบ ความกระชิบ การละโมภ กิริยาที่ละโมภ ความละโมภ ธรรมชาติเป็นเหตุ
ชมชานไป ความใคร่ในอารมณ์ดี ๆ ความกำหนดในฐานะอันไม่ควร ความโลภเกินขนาด ความคิด
ใจ กิริยาที่คิดใจ ความปรารถนา ความกระหึ่มใจ ความปรารถนานัก กามตัณหา ภวตัณหา
วิภวตัณหา ตัณหาในรูปภพ ตัณหาในอรูภพ ตัณหาในนิโรธ [คือราคะที่สทรคต ด้วยอุจเฉททิฏฐิ]
รูปตัณหา สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โภกฐัพพตัณหา รัสมตัณหา โองมะ โยคะ คันถะ
อุปาทาน อวารณ์ นีวรณ์ เครื่องปิดบัง เครื่องผูก อุปกิเลส อนุสัย ปริยภูฐาน ตัณหาเหมือนเถาวัลย์
ความปรารถนา วัตถุมีอย่างต่างๆ รากเหง้าแห่งทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ แคนเกิดแห่งทุกข์ บ่วงแห่งมาร
เบ็ดแห่งมาร แคนแห่งมาร ตัณหาเหมือนแม่น้ำ ตัณหาเหมือนข้าย ตัณหาเหมือนเชือกผูก ตัณหา
เหมือนสมุทรร อภิขณา อกุศลมูลคือ โลภะ อันใด นี้เรียกว่า “**โลภะ**” (พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี
เล่ม ๑ ภาค ๒ - หน้าที่ 384 -385 FILE 76)

คำนิยามในคำว่า “กาม”

“กาม ๒” หมายถึง ความใคร่–ความอยาก–ความปรารถนา–สิ่งที่น่าปรารถนาและน่าใคร่ ได้แก่

- (๑) “กิเลสกาม” คือ กิเลสที่ทำให้ใคร่
- (๒) “วัตถุกาม” คือ วัตถุอันน่าใคร่ ได้แก่ กามคุณ ๕

อรรถกถากามคุณกถา

ว่าด้วย กามคุณ

(พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ เล่ม ๔ ภาค ๒ - หน้าที่ 121 -122 FILE 81)

บัดนี้ ชื่อว่าเรื่อง “กามคุณ” ในเรื่องนั้น ในลัทธิของสกวาทีก่อน “วัตถุกาม” ก็คือ “กิเลสกาม” ก็คือ “กามภพ” ก็คือ ท่านเรียกว่า “กามธาตุ” จริงอยู่ในบรรดากามเหล่านั้น

- (๑) “วัตถุกาม” ชื่อว่า “กาม” เพราะอรรถว่า เป็นสิ่งที่น่าปรารถนา ชื่อว่า “ธาตุ” เพราะอรรถว่า เป็นสภาวะ เป็นนิสสัจตะ และเป็นสุญญตะ ฉะนั้น จึงชื่อว่า “กามธาตุ”
- (๒) “กิเลสกาม” ชื่อว่า “กาม” เพราะอรรถว่า เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาด้วย เพราะอรรถว่า เป็นการชอบใจด้วย ชื่อว่า “ธาตุ” เพราะอรรถตามที่กล่าวแล้วนั้นแหละ ฉะนั้น จึงชื่อว่า “กามธาตุ”
- (๓) “กามภพ” ชื่อว่า “กาม” เพราะเหตุ ๓ คือ เพราะอรรถว่า เป็นสิ่งที่น่าใคร่ ๑ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องก้าวไป ๑ เพราะอรรถว่า เป็นสถานที่เป็นไปแห่งวัตถุกาม ๑ ชื่อว่า “ธาตุ” เพราะอรรถตามที่กล่าวแล้วนั้นแหละ ฉะนั้นจึง ชื่อว่า “กามธาตุ”

ก็ในลัทธิของผู้อื่นถือเอา “กามคุณ ๕” เท่านั้นเป็น “กามธาตุ” เพราะอาศัยสักแต่บาลีว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กามคุณนี้ ๕ อย่าง” ดังนี้ เพราะฉะนั้น ชนเหล่าใด มีความเห็นผิดนี้ คุณลัทธิของ “นิกายปุพฺพเสลียะ” [และอปฺรเสลียะ โดย เสลพฺราหฺมณฺ์ และนิกายสมฺมิตฺติเย] ทั้งหลาย สกวาทิ [พระสกวาทิ = สกวาทะ–ลัทธิของตน ส่วนอาจารย์วิคิตฺตทวาทิ = อาจารย์ผู้มีปกติกถาว่าเคาะ ผู้ค้าน ผู้ชำนาญใน วิคิตฺตทวาทศาสตร์ (พูดกันเล่น สนุกๆ) ท่านเรียกว่า โลกายตะ (คัมภีร์ที่ไม่น่าเชื่อถือ) ใน พราหมณสูตร ว่าด้วยโลกและผู้ถึงที่สุดโลก] หมายถึงชนเหล่านั้น จึงถามว่า “กามคุณ ๕ เท่านั้น” เป็นต้น เพื่อท้วงซึ่งความที่ “กามคุณ” นั้นเป็นสภาพที่แตกต่างไปจาก “กามธาตุ” คำตอบรับรองเป็นของ ปฺรวาทิ [พระปฺรวาทิ = ปฺรวาทะ–ลัทธิอื่นฝ่ายตรงกันข้าม อย่างเช่น ผู้มีวาทะสุดตานุโลม เห็นด้วย ใน “ธรรมสากัจฉา” คือ การสนทนาธรรม การสนทนากันในทางธรรม ก็ควรสอบสวนดูใน วินัย ๔ ได้แก่ สูตร สุตตานุโลม อจฺริยวาท และ อิตฺ โนมฺติ เมื่อลงกันสมกันแท้ ในสูตรนั้น จึงควรถือเอา ดูเพิ่มเติมข้างล่าง “วินัย ๔ อย่าง”] ด้วยสามารถแห่งลัทธิ คำว่า “มีอยู่มิใช่หรือ” เป็นต้น สกวาทิ กล่าวแล้วเพื่อแสดงถึง “กิเลสกาม”

ในคำเหล่านั้น คำว่า “ความพอใจเกี่ยวกับกามคุณนั้น” ได้แก่ เกี่ยวพร้อมเฉพาะแล้วด้วย “กามคุณ” คือ มี กามคุณเป็นอารมณ์ ในคำทั้งหลายว่า “ก็ต้องไม่กล่าวว่า กามคุณ ๕ เท่านั้น” นี้ความว่า บรรดาธรรมทั้งหลาย มีความพอใจเกี่ยวกับ “กามคุณ” นั้น เป็นต้น มีอยู่ ท่านก็ไม่ต้องกล่าวว่า “กามคุณ ๕” เท่านั้น เป็น “กาม ชาติ” อธิบายว่า ก็ธรรมทั้งหลายมีความพอใจ เป็นต้น แม้เหล่านี้ ชื่อว่า “กาม” ด้วย ชื่อว่า “ชาติ” ด้วย เพราะ อรรถว่า เป็นสิ่งที่น่าปรารถนา แม้เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า “กามชาติ” และ “ฉันทะ” เป็นต้น ชื่อว่า “ชาติ” อัน บัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า “กาม” เพราะอรรถว่า เป็นการชอบใจ แม้เพราะเหตุนี้ก็ชื่อว่า “กามชาติ” คำว่า “จักขุ ของมนุษย์ทั้งหลาย” เป็นต้น สกวาที กล่าวเพื่อแสดงถึง “วัตถุกาม”

ในปัญหาเหล่านั้น *ปรวาที* ฎกถามว่า มโนของมนุษย์ทั้งหลายไม่เป็นกามชาติหรือ อีก เพราะปฏิเสธซึ่งความ ที่อายตนะแม่ทั้ง ๖ ว่า ไม่เป็น “กามชาติ” เป็นต้น “วัตถุกาม” ทั้งไม่ตอบรับรองซึ่งความที่ใจนั้นว่า เป็น “กาม ชาติ” เพราะหมายเอา มหัคคต [*มหัคคตจิต* ชื่อว่า *อปริตตะ* เพราะปฏิเสธกามาจรจิตนั้น หรือ ธรรมที่ถึง ความยิ่งใหญ่ คือเป็น รูปาจร หรือ อรูปาจร] และ *โลกุตตรจิต* อันที่จริง มโนที่เป็นไปในภูมิ ๒ แม้ทั้งหมด ก็ชื่อว่า “กามชาติ” ทั้งนั้น เหตุใด เพราะเหตุนี้ *สกวาที* จึงดำหนิ *ปรวาที* นั้นด้วยการอ้างพระสูตร คำว่า กาม คุณเป็นภพ เป็นต้น *สกวาที* กล่าวเพื่อแสดงซึ่งความที่ภพเป็น “กามชาติ” แต่ไวยาหารว่า “ภพ” ในคำสักว่า “กามคุณ” ย่อมไม่มี เหตุใด เพราะเหตุนี้ *ปรวาที* จึงปฏิเสธว่า ไม่พึงกล่าวอย่างนั้น

คำทั้งปวงว่า กรรมอันยังสัตว์ให้เข้าถึงกามคุณ เป็นต้น *สกวาที* กล่าวแล้วเพื่อแสดงซึ่งความที่ไวยาหารสักว่า “กามคุณเป็นกามชาติก็หาไม่” จริงอยู่ กรรมอันยังสัตว์ให้เข้าถึงซึ่ง “กามภพ” อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า “กามชาติ” มีอยู่ และสัตว์ทั้งหลายผู้เกิดใน “กามภพ” นั้นแหละก็มีอยู่ ฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบเนื้อความในที่ ทั้งปวงโดยอุบายนี้ว่าสัตว์ทั้งหลายย่อมเกิดย่อมแก่ ย่อมตาย ย่อมจุติ และย่อมอุบัติใน “กามภพ” นั้น มิใช่ใน “กามคุณ” ทั้งหลาย ดังนี้แล

จบ อรรถกถากามคุณกถา -----

[วินัย ๔ อย่าง]

(พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๑ ภาค ๑ - หน้าที่ 751 -752 FILE 01)

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงจำแนกเนื้อความแห่งสิกขาบทนั้น จึงตรัสคำ เป็นต้นว่า “โย ปนาติ โย ยาทีโส” ก็พระวินัยธร ผู้ปรารภความเป็นผู้ฉลาดในสิกขาบท วิภังค์แห่งสิกขาบทนั้น และวินิจฉัยทั้งสิ้น ควรทราบวินัย ๔ อย่าง **จริงอยู่ พระธรรมสังคากมหาเถระทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มากในปางก่อน ได้นำวินัย ๔ อย่างออกเปิดเผยแล้ว**

“วินัย ๔ อย่าง” เป็นไฉน “วินัย ๔ อย่าง” คือ **สูตร-สูตรานุกูลม-อาจริยวาท-อัตรโนมติ** ซึ่งพระนาคเสนเถระ หมายเอากล่าวไว้ (ในมิลินทปัญหา) ว่า **มหาบพิตร!** เนื้อความอันถูบุตรพึงรับรองด้วยบทดั้งเดิมแล ด้วยรส ด้วยความเป็นวงศ์แห่งอาจารย์ ด้วยความอธิบาย

[อรรถาธิบายวินัย ๔ อย่าง]

จริงอยู่ บรรดาคำเหล่านี้ คำว่า “**อาหัจจบท**” ท่านประสงค์เอา **สูตร** คำว่า “**รส**” ท่านประสงค์เอา **สูตรานุกูลม** คำว่า “**อาจริยวงศ์**” ท่านประสงค์เอา **อาจริยวาท** คำว่า “**อธิบาย**” ท่านประสงค์เอา **อัตรโนมติ**

บรรดาวินัย ๔ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า “**สูตร**” ได้แก่ บาลีในวินัยปิฎกทั้งหมด ที่ชื่อว่า “**สูตรานุกูลม**” ได้แก่ **มหาปเทศ ๔** [มหาปเทศ “**ข้อสำหรับอ้างใหญ่**” (ในทางพระวินัย) หลักอ้างอิงสำหรับเทียบเคียง ๔] ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยนัยว่า:-

- (๑) **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย** สิ่งใด เรามิได้ห้ามไว้ว่า “**สิ่งนี้ไม่ควร**” ถ้าสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่เป็นอกัปปิยะ [ไม่สมควร] ขัดกันกับสิ่งที่เป็นกัปปิยะ [สมควร] สิ่งนั้นไม่ควรแก่ท่านทั้งหลาย
- (๒) **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย** สิ่งใด เรามิได้ห้ามไว้ว่า “**สิ่งนี้ไม่ควร**” ถ้าสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่เป็นกัปปิยะ ขัดกันกับสิ่งที่เป็นอกัปปิยะ สิ่งนั้นควรแก่ท่านทั้งหลาย
- (๓) **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย** สิ่งใด เรามิได้อนุญาตไว้ว่า “**สิ่งนี้ควร**” หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่เป็นอกัปปิยะ ขัดกันกับสิ่งที่เป็นกัปปิยะ สิ่งนั้นไม่ควรแก่ท่านทั้งหลาย
- (๔) **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย** สิ่งใด เรามิได้อนุญาตไว้ว่า “**สิ่งนี้ควร**” หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่เป็นกัปปิยะ ขัดกันกับสิ่งที่เป็นอกัปปิยะ สิ่งนั้นควรแก่ท่านทั้งหลาย

ที่ชื่อว่า “อาจริยวาท” ได้แก่ แบบบรรณถกเถียง ซึ่งยังวินิจฉัยท้องเรื่องให้เป็นไป นอกจากบาลี ซึ่งพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ผู้เป็นธรรมสังคหะตั้งไว้

หมายเหตุ: “อาจริยวาท ๖” เรียกอีกชื่อว่า “เจตियวาท” เกิดขึ้นในระหว่าง นิกายพหุลิกะ ได้แก่ ๑. เหมวติกะ ๒. ราชคิริกะ ๓. สัทธัตถิกะ ๔. ปุพพเสลิกะ ๕. อปรเสลิกะ ๖. วาชีริยะ อนึ่ง นิกายนอกจากเถรวาทที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นคูกาฝากเกิดอยู่ที่ต้นไม้ ในระหว่างร้อยปีที่ ๒ คือ ภายในพระพุทธศักราช ๒๐๐ ปี ให้พิจารณาถึงความผิดเพี้ยนจากพระสัทธสาสน์ของพระตถาคต ที่พวกภิกษุวัชชีบุตรแสดงวัตถุ ๑๐ ประการ อันผิดจากพระธรรมวินัย พระยสเถระผู้เป็นบุตรของพราหมณ์ ชื่อว่า กากันทกะ พึงวัตถุ ๑๐ ประการนั้นแล้ว ได้ถือเอาพระเจ้าอโศกราช ผู้เป็นโอรสของพระเจ้าสุสุนาคะ ให้เป็นพระสหาย แล้วคัดลอกพระเถระ ๙๐๐ รูป ในจำนวนภิกษุ ๑,๒๐๐,๐๐๐ รูป คือ ๑๒ แสน ย่ำยวัตถุ ๑๐ ประการเหล่านั้นแล้วก็ยกสรีระ คือ “พระธรรมวินัย” ขึ้นสังคายนา ก็ภิกษุวัชชีบุตร มีประมาณ ๑๐,๐๐๐ รูป ถูกพระธรรมสังคหะเถระทั้งหลายข่มขู่แล้ว คือติเตียนแล้ว จึงแสวงหาพวก ครั้นได้พวกที่เป็นทุพพลวะ อันสมควรแก่ตนก็จัดตั้งสำนักตระกูลอาจารย์ใหม่ ชื่อว่า “มหาสังฆิกะ” แปลว่า “พวกมาก” ฉะนั้น บรรดาพุทธมามกะทั้งหลายพึงสังวรระวังในเรื่องนี้ด้วย (พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ เล่ม ๔ ภาค ๑ - หน้าที่ 4-5 FILE 80) ดังนี้

๑. ภิกษุเก็บเกลือเหลือไว้ในกลักสำหรับฉันกับอาหาร เห็นว่าสมควร
๒. ภิกษุฉันอาหารเมื่อตะวันบ่าย ๒ นิ้ว เห็นว่าสมควร
๓. ภิกษุห้ามภักแล้วเข้าไปในละแวกบ้าน แล้วฉันภักที่ไม่ทำวินัยกรรมก่อน หรือไม่เป็นเคนภิกษุไซ้ เห็นว่าสมควร
๔. ภิกษุอยู่ในอาวาสเดียวกันจะแยกทำสังฆกรรม เห็นว่าสมควร
๕. ภิกษุทำอุโบสถไม่รอนันทานุมติ เห็นว่าสมควร
๖. ข้อปฏิบัติที่อุปัชฌาย์อาจารย์เคยประพฤติมาผิดถูกอย่างไรประพฤติตาม เห็นว่าสมควร
๗. ภิกษุห้ามภักแล้วฉันนมสดที่ยังไม่แปรเป็นนมส้ม เห็นว่าสมควร
๘. ภิกษุดื่มสุราอ่อนๆ เห็นว่าสมควร
๙. ภิกษุใช้ผ้าสีทณะที่ไม่มีชาย เห็นว่าสมควร
๑๐. ภิกษุรับหรือยินดีเงินและทองที่เขาเก็บไว้เพื่อตน เห็นว่าสมควร

ที่ชื่อว่า “อัทโณมัตติ” ได้แก่ คำที่พ้นจากสูตร สุตตานุโลม และ อาจริยวาท กล่าวตามอาการที่ปรากฏด้วยอนุমান คือ ด้วยความตามรู้แห่งตน ด้วยการถือเอานัย ด้วยการถือเอาใจความ อีกนัยหนึ่ง เถรวาทแม่ทั้งหมดที่มาในบรรณถกแห่งพระสูตร พระอภิธรรม และพระวินัย ชื่อว่า “อัทโณมัตติ”

ว่าด้วย กามาสวะ

(พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี เล่ม ๑ ภาค ๒ - หน้าที่ 414 -415 FILE 76)

คำว่า “กามะสุ” (ในกามทั้งหลาย) ได้แก่ กามคุณ ๕ ส่วน “กามาสวะ” นั้น จำแนกเป็น ๘ อย่าง ดังนี้

- (๑) “**กามฉันทะ**” คือ ความพอใจคือความใคร่
- (๒) “**กามราคะ**” คือ ความกำหนดคือความใคร่
- (๓) “**กามนันทิ**” คือ ความเพลิดเพลินคือความใคร่
- (๔) “**กามตัณหา**” คือ ตัณหาทะยานอยากคือความใคร่ [รู้ประโยชน์ของกาม แล้วจึงปรารถนา]
- (๕) “**กามสินหา**” คือ ความรักสินหา [เสนหา] คือความใคร่
- (๖) “**กามปริพาหะ**” คือ ความเร่าร้อนแผดเผาคือความใคร่
- (๗) “**กามุจฉา**” คือ ความสยบซบเซา [หลง] คือความใคร่
- (๘) “**กามฆโณสถานะ**” คือ ความหมกมุ่นก่อกวนหมกมุ่นคือความใคร่

ฉะนั้น “**อาสวะ**” [สภาวะอันหมกมุ่นก่อกวน-สิ่งที่หมกมุ่นจิตใจ-กิเลสที่ไหลซึมซ่านไปย้อมใจเมื่อประสบอารมณ์ต่างๆ] ที่จำแนกด้วยบททั้ง ๘ นี้ ตรีศเรียกชื่อว่า “**กามาสวะ**” [อนุสยกิเลส-กิเลสานุสย-กิเลสอย่างละเอียด ย่อมดับด้วยอธิปัญญาสิกขา]

ว่าด้วย กามราคตัณญาโณชน

(พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี เล่ม ๑ ภาค ๒ - หน้าที่ 417-418 FILE 76)

“**สังโยชน-ตัณญาโณชน**” หมายถึง **กิเลสอันผูกใจสัตว์-ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับวิญญูทุกซ์หรือผูกกรรมไว้กับผล** [อนุสยกิเลส-กิเลสานุสย-กิเลสอย่างละเอียด ย่อมดับด้วยอธิปัญญาสิกขา] ดังนี้

[๗๒๐] บรรดาตัณญาโณชน ๑๐ นั้น “**กามราคตัณญาโณชน**” เป็นโชน

ความพอใจต่อความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่ ความเพลิดเพลินคือความใคร่ ตัณหาคือความใคร่ สินหาคือความใคร่ ความเร่าร้อนคือความใคร่ ความสยบคือความใคร่ ความหมกมุ่นคือความใคร่ ในกามทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า กามราคตัณญาโณชน [ดูเปรียบเทียบกับ “**กามาสวะ**” มีอาการ ๘ อย่าง ข้างต้น]

นิเวศโคจร

(พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี เล่ม ๑ ภาค ๒ - หน้าที่ 440-443 FILE 76)

ดังจะกล่าว ชื่อว่า “นิเวศ” เพราะอรรถว่า *กัณฺธิจฺติ* คือ *หุ้มห่อจิตไว้* [กลุ่มรุมจิต-ปริยฐาน] อีกนัยหนึ่ง คำว่า “นิเวศ” หมายถึง *สิ่งที่กัณฺธิจฺติไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม-ธรรมที่กัณฺธิจฺติไม่ไห้บรรลุคุณความดี-อกุศลธรรมที่* *ทำจิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง* [ปริยฐานกิเลส-กิเลสอย่างกลาง ย่อมดับด้วยอธิจิตตสิกขา] ดังนี้

[๗๔๘] “ธรรมเป็นนิเวศ” เป็นไฉน

“นิเวศ ๖” คือ (๑) *กามฉันทนิเวศ* (๒) *พยาบาทนิเวศ* (๓) *ถีนมัทธนิเวศ* (๔) *อุทัจจกุกุกุจนิเวศ* (๕) *วิกิฉณานิเวศ* (๖) *อวิชชานิเวศ*

[๗๔๙] บรรดานิเวศ ๖ นั้น “*กามฉันทนิเวศ*” เป็นไฉน

ความพอใจคือความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่ ความเพติดเพลินคือความใคร่ ตัณหาคือความใคร่ สีนหา คือความใคร่ ความเร่าร้อนคือความใคร่ ความสขยคือความใคร่ ความหมกมุ่นคือความใคร่ ในกามทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า “*กามฉันทนิเวศ*” [ดูเปรียบเทียบกับ “*กามาสวะ*” มีอาการ ๘ อย่าง ช้างต้น]

[๗๕๐] “*พยาบาทนิเวศ*” เป็นไฉน

(๑) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่ เร* (๒) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้กำลังทำความเสื่อมเสียแก่ เร* (๓) อาฆาตย่อมเกิดได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้จักทำความเสื่อมเสียแก่ เร*

(๑) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่ คนที่รักที่ชอบพอของเรา* (๒) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้กำลังทำความเสื่อมเสียแก่ คนที่รักที่ชอบพอของเรา* (๓) อาฆาตย่อมเกิดได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้จักทำความเสื่อมเสียแก่ คนที่รักที่ชอบพอของเรา*

(๑) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้ได้ทำความเจริญแก่ คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา* (๒) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้กำลังทำความเจริญแก่ คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา* (๓) อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า *ผู้นี้จักทำความเจริญแก่ คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา*

หรืออาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ในฐานะอันใช่เหตุ จิตอาฆาต ความขัดเคือง ความกระทบกระทั่ง ความแค้น ความเคือง ความขุ่นเคือง ความพลุ่งพล่าน โทสะ ความประทุษร้าย ความมุ่งคิดประทุษร้าย ความขุ่นจิต ธรรมชาติที่ประทุษร้ายใจ โกรธ กิริยาที่โกรธ ภาวะที่โกรธมีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด [และ] การคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิดประทุษร้าย ความคิดประทุษร้าย การคิดปองร้าย กิริยาที่คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย ความโกรธ ความแค้น ความดุร้าย ความปากร้าย ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต นี้เรียกว่า “*พยาบาทนิเวศ*”

[๗๕๑] “**ถีนมัทธนีวรณ**” เป็นไฉน

“**ถีนมัทธ**” นั้น แยกเป็นถีนะอย่างหนึ่ง มัทธะอย่างหนึ่ง ใน ๒ อย่างนั้น

“**ถีนะ**” เป็นไฉน

ความไม่สมประกอบแห่งจิต ความไม่ควรแก่การงานแห่งจิต ความท้อแท้ ความถดถอย ความหดหู่ อาการที่หดหู่ ภาวะที่หดหู่ ความชบเซา อาการที่ชบเซา ภาวะที่ชบเซาแห่งจิต อันใด นี้เรียกว่า “**ถีนะ**”

“**มัทธะ**” เป็นไฉน

ความไม่สมประกอบแห่งนามกาย ความไม่ควรแก่การงานแห่งนามกาย ความปกคลุม ความหุ้มห่อ ความปิดบังไว้ภายใน ความง่วงเหงา ความหาวนอน ความโง่งง ความหาวนอน อาการที่หาวนอน ภาวะที่หาวนอน อันใด นี้เรียกว่า “**มัทธะ**”

ถีนะและมัทธะดังว่านี้ รวมเรียกว่า “**ถีนมัทธนีวรณ**”

[๗๕๒] “**อุทัจจกุกกัจจนีวรณ**” เป็นไฉน

“**อุทัจจกุกกัจจะ**” นั้น แยกเป็นอุทัจจะอย่างหนึ่ง กุกกัจจะอย่างหนึ่ง ใน ๒ อย่างนั้น

“**อุทัจจะ**” เป็นไฉน

ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ความไม่สงบแห่งจิต ความวุ่นวายใจ ความพล่านแห่งจิต อันใด นี้เรียกว่า “**อุทัจจะ**”

“**กุกกัจจะ**” เป็นไฉน

ความสำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร ความสำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร ความสำคัญว่ามีโทษในของที่ไม่มีโทษ ความสำคัญว่าไม่มีโทษในของที่มีโทษ การรำคาญ กิริยาที่รำคาญ ความรำคาญ ความเดือดร้อนใจ ความยุ่งใจ ซึ่งมีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า “**กุกกัจจะ**”

อุทัจจะและกุกกัจจะนี้ รวมเรียกว่า “**อุทัจจกุกกัจจนีวรณ**”

[๗๕๓] “**วิจิกิจฉานีวรณ**” เป็นไฉน

ปุถุชนเคลือบแคลงสงสัยในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ในส่วนอดีต ในส่วนอนาคต ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต ในปฏิจกสมุปปาทธรรมที่ว่า เพราะธรรมนี้เป็นปัจฉัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น การเคลือบแคลง กิริยาที่เคลือบแคลง ความเคลือบแคลง ความคิดเห็นไปต่างๆ นานา ความตัดสินใจไม่ได้ ความเห็นเป็นสองแง่ ความเห็นเหมือนทางสองแพร่ง ความสงสัย ความไม่สามารถจะถือเอาโดยส่วนเดียวได้ ความคิดส่ายไป ความคิดพร่าไป ความไม่สามารถจะหยั่งลงถือเอาเป็นยุติได้ ความกระด้างแห่งจิต ความตั้งใจ มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า “**วิจิกิจฉานีวรณ**”

[๗๕๔] “อวิชชา นีวรณ” เป็นไฉน

ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ ความไม่รู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต ความไม่รู้ในส่วนอดีตและส่วนอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจสุมปาทธรรมว่าเพราะธรรมนี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร ความไม่รู้ตามความเป็นจริง ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พินิจ ความไม่พิจารณา ความไม่ทำให้ประจักษ์ ความมีปัญญาทรม ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงไหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา อนุสัยคืออวิชชา ปริยภูฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า “อวิชชา นีวรณ”

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า “ธรรมเป็น นีวรณ”

จบ นีวรณ โคจลกะ -----

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คำว่า “กาม-กามสุข-กามคุณ” นั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิเลสในทุกระดับ อนึ่ง ในอรรถกถา ท่านนิยามจำแนกกิเลสเป็น ๓ ระดับ ตามลำดับขั้นของการละด้วย “สิกขา ๓-ไตรสิกขา” ดังนี้

- (๑) “**วิตกกมกิเลส**” หมายถึง กิเลสอย่างหยาบ ที่เป็นเหตุให้ล่วงละเมิดออกมาทางกายและวาจา เช่น เป็นกายทุจริตและวจีทุจริต ละด้วยศีล [อธิศีลสิกขา] ที่เกี่ยวข้องกับ “กาม” เช่น “**ปรทาริกกรรม**” คือ การประพฤติด่วงเมียคนอื่น การเป็นชู้เมียเขา หรือ “**กามสุมิจฉาจาร**” (ข้อ ๓ ในกายทุจริต ๓) คือ ประพฤติผิดในกาม นั่นคือ “**กามตั้มหา**” [Sensuous Craving] (ข้อ ๑ ในตั้มหา ๓) คือ ความทะยานอยากในกาม-ความอยากได้กามคุณ นั่นคือ สิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง ๕ ได้แก่ “ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กายสัมผัส”
- (๒) “**ปริยภูฐานกิเลส**” หมายถึง กิเลสอย่างกลางที่พลุ่งขึ้นมาเร้าร้อนอยู่ในจิตใจ ได้แก่ นีวรณ ๕ ในกรณีที่จะข่มระงับไว้ละด้วยสมาธิ [อธิจิตตสิกขา] ที่เกี่ยวข้องกับ “กาม” เช่น “**กามฉันทะ**” (ข้อ ๑ ใน นีวรณ ๕) [Sensual Desire] หรือ “**กามฉันทนีวรณ**” (ข้อ ๑ ใน นีวรณ ๖) นั่นคือ ความพอใจคือความใคร่-ความพอใจในกาม-ความต้องการกามคุณ
- (๓) “**อนุสัยกิเลส**” หมายถึง กิเลสอย่างละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานอันยังไม่ถูกกระตุ้นให้พลุ่งขึ้นมา ได้แก่ อนุสัย ๗ ละด้วยปัญญา [อธิปัญญาสิกขา] ที่เกี่ยวข้องกับ “กาม” เช่น “**กามาสาวะ**” หรือ “**กามราคะ-กามราคะสัญโญชน**” [Sensual Lust] (ข้อ ๑ ในอนุสัย ๗ ข้อ ๔ ในสังโยชน ๑๐) คือ ความใคร่-กามความกำหนัดในกาม-ความอยากได้ติดใจในกาม-ความกำหนัดด้วยอำนาจกิเลสกาม หรือ “**ฉันทราคะ**” [Lustful Desire] คือ ความพอใจติดใคร่-ความชอบใจจนติด-ความอยากที่แรงขึ้นเป็นความติด

เพราะฉะนั้น ในการกำจัด “กาม-กามสุข-กามคุณ” นั้น โดยจะต้องอาศัยการเจริญ “ไตรสิกขา” [ศีล-สมาธิ-ปัญญา] ด้วยกรรมแห่งความบริสุทธิ์ นั่นคือ “วิสุทธิ ๗” หมายถึง ความหมดจด-ความบริสุทธิ์ที่สูงขึ้นไปเป็นขั้นๆ-ธรรมที่ชำระสัตว์ให้บริสุทธิ์ ยังไตรสิกขาให้บริบูรณ์เป็นขั้นๆ ไปโดยลำดับ จนบรรลุจุดหมายคือนิพพาน ได้แก่

- (๑) “**ศีลวิสุทธิ**” คือ รักษาศีลตามภูมิขั้นของตนให้บริสุทธิ์ และให้เป็นไปเพื่อสมาธิ นั่นคือ “**ปาริสุทธิศีล ๔**” ได้แก่ “ปาฏิโมกขสังวรศีล-อินทริยสังวรศีล-อาชีวนิวิธานศีล-ปัจฉิมศีล”
- (๒) “**จิตตวิสุทธิ**” คือ ฝึกอบรมจิตจนบังเกิดสมาธิพอเป็นบาทฐานแห่งวิปัสสนา ได้แก่ “**รูปฌาน ๔**” และ “**อรูปฌาน ๔**” ที่เรียกว่า “**สมาบัติ ๘**” จนรวมถึง “**การเข้านิโรธสมาบัติ**”
- (๓) “**ทัญญูวิสุทธิ**” คือ ความรู้เข้าใจมองเห็นนามรูปตามสภาวะที่เป็นจริง เป็นเหตุข่มความเข้าใจผิดว่าเป็นสัตว์บุคคลเสียได้ เริ่มดำรงในภูมิแห่งความไม่หลงผิด จัดเป็นขั้นกำหนด **ทุกขสังข** โดยการเจริญ “**นามรูปปริจเจทญาณ**” (ข้อ ๑ ในญาณ ๑๖) คือ ญาณหยั่งรู้ว่าสิ่งทั้งหลายเป็นแต่เพียงนามและรูป และกำหนดจำแนกได้ว่าสิ่งใดเป็นรูป สิ่งใดเป็นนาม
- (๔) “**กัณฑวิตรณวิสุทธิ**” คือ กำหนดรู้ปัจจัยแห่งนามรูปได้แล้วจึงสิ้นสงสัยในกาลทั้ง ๓ จัดเป็นขั้นกำหนด **สมุทัยสังข** โดยการเจริญ “**ปัจฉิมปริคคหญาณ**” (ข้อ ๒ ในญาณ ๑๖) คือ ญาณหยั่งรู้ที่ กำหนดจับได้ซึ่งปัจจัยแห่งนามและรูปโดยอาการที่เป็นไปตามหลักปฏิจสมุปบาท เป็นต้น
- (๕) “**มัคคามัคคญาณทัตสนวิสุทธิ**” คือ ความหมดจดแห่งญาณที่รู้เห็นว่าเป็นทางหรือมิใช่ทาง ข้อนี้จัดเป็นขั้นกำหนด **มัคคสังข** โดยการเจริญวิปัสสนาญาณระหว่าง “**สัมมสนญาณ**” (ข้อ ๓ ในญาณ ๑๖) คือ ญาณหยั่งรู้ด้วยพิจารณานามรูปโดยไตรลักษณ์ แล้วขึ้นสู่ “**อุทยัพพญาณ**” (ข้อ ๑ ในวิปัสสนาญาณ ๕) คือ ปรึชชาคำนึงเห็นความเกิดและความดับแห่งสังขาร ญาณที่มองเห็นนามรูปเกิดดับ
- (๖) “**ปฏิบัติญาณทัตสนวิสุทธิ**” คือ ความหมดจดแห่งญาณอันรู้เห็นทางดำเนิน นั่นคือ “**วิปัสสนาญาณ ๕**” ได้แก่ “**อุทยัพพญาณ-ภังคญาณ-ภยญาณ-อาทีนวญาณ-นิพพิทาญาณ-มูญจิตุกัมยตาญาณ-ปฏิสังขญาณ-สังขารเปกขญาณ-อนุโลมญาณ**” ถ้าพิจารณารวม ข้อ (๕) กับ ข้อ (๖) เรียกว่า “**วิปัสสนาญาณ ๑๐**”
- (๗) “**ญาณทัตสนวิสุทธิ**” คือ ความหมดจดแห่งญาณทัตสนะ นั่นคือ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งหมดใน “**อริยมรรค ๔**” [มรรคญาณ ควบกับ มรรคสมาธิ] อันเกิดถัดจาก **โคตรภูญาณ** เป็นต้นไป ได้แก่ “**โสดาปัตติมรรค-สกทาคามีมรรค-อนาคามีมรรค-อรหัตตมรรค**” จากนั้น ก็เป็น “**อริยผล ๔-ปัจจบวกขณญาณ-อัสวักขยญาณ-นิพพาน**” [ในระหว่างวิปัสสนานั้น จาก “**มัคคญาณ**” จนถึง “**นิพพาน**” ต่อเนื่องรวดเดียว จะมีสมาธิเกิดขึ้นด้วย คือ “**ญาณทัตสนะ**” เรียกว่า “**อานันตริกสมาธิ**” ส่วนปัญญาในการตัดอัสวะชาด เพราะความบริสุทธิ์แห่งสมาธิอันเป็นเหตุไม่ฟุ้งซ่านนั้น เรียกว่า “**อานันตริกสมาธิญาณ**”] ซึ่งทั้งหมดเป็นการสิ้นสุดการวิวัฒน์ปัญญาแห่งมวลมนุษยชาติ

จะนั้น ถ้า “ศีล” กลายเป็น “ทุศีล” ที่เรียกว่า “**ทิฏฐิวิปัตติ**” คือ ความเห็นผิดธรรมดาผิดวินัย โดยเริ่มจาก “**กายทุจริต ๓**” ในข้อ “**กามสุมิทวาร**” (ข้อ ๓ ในกายทุจริต ๓) คือ ประพฤติผิดในกาม และ “**สมาธิ**” กลายเป็น “**มิทวารสมาธิ**” ใน “**กามฉันทะ**” (ข้อ ๑ ในนิวรรณ์ ๕) นั่นคือ ความพอใจคือความใคร่-ความพอใจในกาม-ความต้องการกามคุณ ในการจะต่อยอดไปสู่ฝ่าย “**ปัญญา**” นั้น ก็จะเป็นเรื่องยาก ก็กลายเป็น “**มิทวารทิฏฐิ**” เพราะทุกอย่างได้เริ่มต้นมาจาก “**มิถนัตตะ**” คือ ความไม่ถูกต้อง สิ่งที่ผิด เพราะในการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องสำนึกสังวรในการเจริญธรรมตามหลัก “**มัชฌิมาปฏิปทา**” ที่หลายคนไม่มีสติมองขาดไป แทนที่จะจดจำเป็นความเข้าใจในการดำเนินชีวิตและการเจริญธรรม ซึ่งประกอบด้วยลำดับการปฏิบัติ ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) **เริ่มด้วยปัญญา-ปัญญา (๒) ดำเนินด้วยปัญญา-ศีล (๓) นำไปสู่ปัญญา-สมาธิ** ที่เรียกว่า “**อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘**” มิฉะนั้น ย่อมไม่เกิดสภาวะธรรม ที่เรียกว่า “**ธรรมสามัคคี**” หมายถึง ความพร้อมเพรียงขององค์ธรรม องค์ธรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องทุกอย่างทำกิจหน้าที่ของแต่ละอย่างๆ พร้อมเพรียงและประสานสอดคล้องกัน ให้สำเร็จผลที่เป็นจุดหมาย เช่น ในการบรรลุมรรคผลเป็นต้น โดยในเบื้องต้นนั้น ต้องมี “**สัมปยุตตธรรม**” ถึงพร้อมด้วย “**โพธิปักขิยธรรม ๓๗**” [อภิญาเทสิตธรรม] หมายถึง **ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้** คือ **เกื้อกูลแก่การตรัสรู้-ธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค** ได้แก่ **สติปัญฐาน ๔ (สติสัมปชัญญะ) - สัมมัปปธาน ๔ - อธิชบาท ๔ - อินทริย ๕ - พละ ๕ - โพชฌงค์ ๗ - อริยมรรคมีองค์ ๘** เพราะฉะนั้น เริ่มปฏิบัติธรรมก็ต้องเจริญธรรมด้วย “**อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘**” เพื่อให้ศีลนั้นบริสุทธิ์ได้ เมื่อเริ่มเจริญสมาธิภาวนา ก็ต้องเจริญธรรมด้วย “**อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘**” เพื่อให้จิตสะอาดเป็นจิตตสมาธิ และจิตปราศจากนิวรรณ์ ก็ต้องเจริญธรรมด้วย “**อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘**” อีกเช่นกัน เมื่อเริ่มเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน [มนสิการกรรมฐาน] เพื่อทำให้เกิดปัญญาสะอาดบริสุทธิ์ สหระคด้วย “**จตุตถมาน**” [อุเบกขา-เอกัคคตาแห่งสมาธิ] เป็นสำคัญ คือ มีจิตที่สหระคด้วยการวางตนเป็นกลางในอารมณ์แห่งกรรมฐานนั้นที่ผ่านเข้ามาในจิต จึงวางเฉยไม่ยึดมั่น เพราะ “**มิตติสัมปชัญญะ**” ที่แก่กล้า ระลึกได้ด้วย “**สติ**” [อุปปญฐาน] ที่เป็น “**สัญญาที่บริสุทธิ์**” [ญาณทัสสนะ] และมีปัญญารู้อบทั่วด้วย “**สัมปชัญญะ**” [อิริโมกข์-มนสิการ] ในสภาวะธรรมตามเป็นจริง [ยถาภูตญาณ-ธัมมัญญิตินุยาม] โดยการคิดการใช้ปัญญาอย่างถูกวิธี ที่เรียกว่า “**โยนิโสมนสิการ**” ถ้าไม่เป็นไปตามอาการดังกล่าวนี้ การเจริญธรรมหรือการปฏิบัติธรรมด้วยสมาธิภาวนานั้น ก็ไม่ใช่ทางแห่งอริยมรรค เป็นการสุมหัวกันดำเนินธรรมไปในทางที่ผิด เพราะไม่ผ่านด่านอำนาจอันทรงพลังแห่งกามคุณทั้งหลาย “**กามตัณหา**” ซึ่งยาที่ใช่ฆ่ากามสุขตัวนี้ ก็คือ “**อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘**” ไม่ใช่การบรรเทา แต่ตัดโรคนี้หายขาดไปเลย จนไปถึง “**ความเป็นอริยบุคคล**” ได้จริง ได้แก่ (๑) **โสดาบัน (๒) สกทาคามี (๓) อนาคามี และ (๔) อรหันต์** อย่าลืมนำกามคุณออก ซึ่งมันก็ไม่ง่ายเหมือนเขียนคำนี้ลงในกระดาษแล้วลบทิ้งไปด้วยยางลบ เพราะเป็นของหวานทั้งเด็กและคนแก่ ถ้าควบคุมกำจัดกามสุขนี้ได้ ก็กลายเป็นเทวดา ถ้าควบคุมไม่ได้ก็กลายเป็นหมาน้อยธรรมดาตัวเอง แล้วอยากจะเป็นหมาหรืออยากจะเป็นเทวดา ก็เชิญเลือกเอา

ในความฝันเพื่อสับสนยุ่งเหยิงในจิตมนุษย์นั้น ถ้าไม่ใช่เพียง “พระอรหันต์” แล้ว จิตอันอื่นย่อมเชื่อไม่ได้เลย เพราะจิตของพระอรหันต์พิจารณาแล้ว เป็นจิตที่ปราศจากฉันทราคะดีพร้อมแล้ว จนเป็นกิริยาจิต คือ จิตที่ไม่แสดงกรรมและวิบากในวิภูฏะแล้ว สำหรับชมรมกามทาหรือกามทาสีทั้งหลายนั้น ถ้าควบคุมจิตไม่อยู่ มันคงจริงๆ ย่อมสร้างความฉิบหายทั้งชีวิตได้ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จการงานในชีวิตสูงแค่ไหนก็ตาม ดังเช่น ประวัติศาสตร์ที่เห็นชัดที่สุดที่เป็นเรื่องจริงเกี่ยวกับอาณาจักรแห่งจักรวรรดิโรมัน ที่แม่ทัพระดับโลก ทั้ง ๒ คน จะเป็นพญาเหยี่ยวบินสูงได้แค่ไหน ก็กลายเป็นอีแห้วธรรมดาบินมาเกาะกิ่งขาของพระนางคลีโอพัตรา [Cleopatra. Centuries 69–63 B.C.; Queen of Egypt (51–49; 48–30): Mistress of Julius Caesar and Mark Antony] ดายอย่างสนิทสนม รู้สึกจะคอหักตายทั้งคู่ ของเขาดีจริงๆ คือ ใช้รักษาบ้านเมืองไว้ได้ชั่วคราว ก็เป็นเรื่อง “กามตัณหา–กามฉันทะ–กามราคะ” นั่นเอง อาการของโรคนี้ ถ้าขึ้นสมอง ที่ทางแพทย์เรียกว่า “ติดเชื่อในกระแสนเลือด” พ่อแม่พี่น้องไม่มีที่จะอยู่ ถึงขนาดฝึกลำโพงหน้า เช่น นิทานแม่นาค ต้องเป็นแถววัดมหาบุตร ย่านพระโขนง ถึงเป็นของแท้ หรือจะเป็นท้องเรื่องในมหากาพย์รามเกียรติ์ ก็แย่งอะไรกัน ไม่ทำมาหากินอย่างอื่น แต่ที่น่ากลัว จิตอกุศลด้วยกามคุณนี้ กลับถูกบรรจุไว้ในวรรณกรรมของพวกมนุษย์ไว้เป็นอย่างดี มันไม่ใช่เรื่องผู้หญิงกับผู้ชายเพียงอย่างเดียว มันเพิ่มเพศพิศดารเข้ามาอีกทั้ง ๒ ฝ่าย กลายเป็น ๔ ฝ่าย วงการกะเทยรุ่นวายสะเทือนขวัญไม่มีที่จะอยู่บนโลกนี้ไปเลย บางคนเกิดมายังไม่รู้จักตัวเองว่า จะเลือกเป็นเพศอะไร ไปถามหมอคุณก็มีให้ช่วยพยากรณ์ชะตาชีวิตให้ พวกพาหะนำโรคนี้ ไม่ใช่อะไรที่ไหน ก็สื่อบันเทิงทุกชนิด ยิ่งละครทีวี ไม่เรื่องท้องเรื่องของพวกมัน พวกมันแย่งอะไรกันหนักหนา ลูกหลานดูตั้งแต่เด็ก พวกนี้ก็เลยคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้หลักผู้ใหญ่ยอมรับ เช่น สังคมพวกตะวันตก แต่ของเราพัฒนาไปไกลกว่าเขา เช่นเดียวกับเชื้อไวรัสเอดส์ สายกรุงเทพฯ ฝรั่งเศสไม่หยุด ต้องคนไทยถือเอาอยู่ เพราะเชื่อคนไทยพุดรู้เรื่องกับคนไทยด้วยกัน [โรคเอดส์รักษาด้วยศีล ๕ หายขาด ทั้งผู้ที่ไปแล้วและยังไม่เป็น อย่าเอามือไปจิ้มไปแตะคูก็แล้วกัน ผู้บรรยายเคยเป็นกรรมการในเรื่องนี้ เพื่อบรรยายวิธีป้องกันในนักศึกษาเข้าใจ ก็ประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ตอนนั้นคนไทยไม่เชื่อว่ามีจริง ในเขตภาคเหนือตายกันเป็นหมู่บ้านในช่วงนั้น เพราะความไม่รู้จริง เรื่องนี้ก็มาจากกามโดยตรง โดยคนที่ขายบริการทางเพศทั้งหลาย เชื้อนี้กระจายตามจำนวนเม็ดเลือดขาวที่แบ่งตัว เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันร่างกาย ยิ่งแยกมากเท่าไร เชื้อเอดส์ก็เพิ่มขึ้นมาเท่านั้น และเป็นแบบแยกตัวทวีคูณ ปัจจุบันแพทย์ไทยค้นพบวัคซีนป้องกันและยาอยู่ในระดับน่าพอใจ ช่วยชีวิตผู้ที่ผิวเมียสาส์อนสำเร็จสำราญเอา โรคนี้มาฝากเป็นของขวัญวันเกิดโรครใหม่กันได้ดีขึ้น เชื้อไม่ติดตามโต๊ะและเก้าอี้ ติดจากน้ำเหลืองของคนเป็นเท่านั้น แต่ยังไม่ติดเอดส์ เป็เชื้อโรคสงวนไว้ให้คนจัญไรเท่านั้น ผู้ที่ติดเชื่อควรปรึกษาหมอและปฏิบัติตามอย่างจริงจัง ยาหม่องทาและถูหรือถูแล้วทาก็ไม่หาย ใช้คาถารักษาก็ไม่หาย มันฟังภาษาธรรมไม่ออก มีแต่จะหายจากโลกนี้ไป ฉะนั้น ในความเดือดร้อนทั้งหลายที่เกิดจาก “กามตัณหา–ฉันทราคะ” นี้ มันมีรากเหง้าจาก “โลภะ–โทสะ–โมหะ” ตามลำดับ นั่นคือ เกิดจากความอยากจนกระทั่งพอใจแล้วติดใจตามลำดับ จนกลายเป็นอนุสัยในพื้นที่ติดสันดาน ต้องใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาและการควบคุม เพราะมันฝังอยู่มากกว่าจิตใต้สำนึกลงไปอีก

ดังนั้น ผู้ที่หมกมุ่นในเรื่อง “กามคุณ” มากจนถึงขั้น “ฉันทราคะ” ได้ ย่อมส่งผลให้สมองเกิดความสับสน
อยากจะได้อย่างนั้นอยากนี่มาเป็นเจ้าของโดยไม่ควร โดยเริ่มตั้งแต่การผัดสีด จิตฝันเพื่อน ปัญญาแก้วหมอง
เพราะเชื่อกิเลสกำขึ้นสมอง คิดหาเงหาแต่เรื่องนี้ ไม่ว่าจะทำอะไร แม้แต่นอนยังฝันไปในเรื่องนี้ เห็น
อะไรเป็นรู หัวใจก็จะวาย เห็นอะไรเป็นแห่งเรียว หัวใจก็เต้นแรง ย่อมเกิดวิปลาสวิปริตไปในความคิด ได้แก่

- (๑) “**สัญญาวิปลาส**” คือ สัญญาคลาดเคลื่อน-หมายรู้ผิดพลาดจากความเป็นจริง
- (๒) “**จิตตวิปลาส**” คือ จิตคลาดเคลื่อน-ความคิดผิดพลาดจากความเป็นจริง
- (๓) “**ทัญญูวิปลาส**” คือ ทัญญูคลาดเคลื่อน-ความเห็นผิดพลาดจากความเป็นจริง
- (๔) “**วิปลาสเต็มรูปแบบ**” คือ บ้าเสียดสิทธบวจรูปาหวั เพราะบ้ามาครบ ๓ ชั้นข้างต้น ดังนี้
 - (๔.๑) วิปลาสในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง คือ เสียดสิทิ์เพื่อนในอนิจจสัญญา
 - (๔.๒) วิปลาสในสิ่งที่เป็นทุกข์ ว่าป็นสุข คือ เสียดสิทิ์เพื่อนในสุขสัญญา
 - (๔.๓) วิปลาสในสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน ว่าป็นตัวตน คือ เสียดสิทิ์เพื่อนในอัตตสัญญา
 - (๔.๔) วิปลาสในสิ่งที่ไม่งาม ว่างาม คือ เสียดสิทิ์เพื่อนในสุกสัญญา

สำหรับการแก้ไขอาการเกี่ยวกับ “กามคุณ” ในทางธรรมนั้น โดยเฉพาะสายพระกัมมัฏฐาน จึงให้พิจารณา
ซากศพไปเลย คว้าจิตมันยังจะน้อมไปในความสกปรกปฏิภูลนั้นอีกหรือไม่ เพราะมันทั้งหมื่น ทั้งเนา ทั้ง
เปื้อน ทั้งมีหนอน ไม่ใช่ให้พิจารณากรรมฐานแค่วันเดียว อาจถึง ๘-๑๐ วัน ตามวิธีกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน
เป็นการเรียกขวัญกลับสู่ร่าง คือ “ให้มิตติสัมปชัญญะ” ด้วยการเจริญ “นวสิวัตถิภา” (ข้อ ๖ ในกายนุปัสสนา
สติปัฏฐาน) หรือ “อสุภะ ๑๐” พิจารณาซากศพในสภาพต่างๆ อันแปลกกันไป ใน ๘ ระยะเวลา ให้เห็นคติ
ธรรมคาของร่างกาย ของผู้อื่นเช่นใด ของตนก็จักเป็นเช่นนั้น และคงไม่มีใครนอนดมซากอสุภะได้ ไม่ว่าจะ
สวยจะหล่อแค่ไหน ซึ่งเป็นขั้นตอนการล้างความนึกคิดใน “กามคุณ” ออกไปได้ และทำให้ตัดอารมณ์ใน
เรื่อง “รัก” [ให้กลายเป็นเมตตา] เรื่อง “หลง” [ให้กลายเป็นอุเบกขา] ไปได้เป็นอย่างดี มี “สติสัมปชัญญะ”
[ขวัญ-กำลังใจ-พลังใจ-จิตวิญญาณ-จิตสำนึก] กลับคืนสู่ร่างได้อย่างดีพร้อม ยังมีปัญญาเกิดธรรมสังเวชได้
ก็ยิ่งดี ว่าตัวตนของตนเอง มันก็คือผีในวันข้างหน้า แล้วจะไปกลัวผีหลอกทำไม กลัวคนหลอกดีกว่า อย่างไร
ก็ตาม นักจิตวิทยาทางโลกตะวันตกก็สนใจเรื่องอำนาจจิตที่เกี่ยวกับ “พฤติกรรมทางเพศ” [Sexuality] ที่
กลายเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิต คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ [Sigmund Freud, 1856-1939] นักจิตวิทยาชาวออสเตรีย
ได้ชื่อว่า “บิดาแห่งจิตวิเคราะห์” [Psychoanalysis] คือ วิธีการใช้จิตวิเคราะห์รักษาผู้ป่วยทางจิต จิตบำบัด
[Psychotherapy] หรือ จิตวิทยาและศิลปะการรักษารโรค [Psychiatric Therapy] โดยพิจารณาหรือทำการ
วิเคราะห์ตามคำนิยามด้วยเครื่องมือ ที่เรียกว่า “Freudian Slip” โดยจำแนกเป็นจิตไร้สำนึก [Unconscious
Desires-Freudianism] ถึงระดับอารมณ์ เช่น ความรู้สึกไว มีจิตใจอ่อนแอ สะเทือนใจง่าย หัวน้ ไหวง่าย
ประทับใจได้ง่าย แต่ในฝ่ายแนวความคิดด้านพฤติกรรมทางเพศนั้น พลังอำนาจความต้องการทางเพศ เป็น
ตัวจิตที่ขับเคลื่อนกิจกรรมทุกอย่างในสังคมมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย กล่าวโดยย่อ คือ มนุษย์ทำกิจกรรมทุก
อย่างในการดำรงชีวิตมีเรื่องเพศเป็นเหตุปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังทั้งหมด คือ “การตอบสนองตัณหา” นั่นเอง แต่

ในทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ได้อ่อนข้อให้กับพวกกิเลสกำหรือกิเลสตัณหา [กามตัณหา] ใช้มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๒๑ [M 121] สั่งประหารชีวิตทันที ไม่ให้ผิดเป่าเด็ดขาด ที่เรียกว่า “**พินิจตถันตทาน**” [จิตที่พึงลึก อยู่ในจิตไว้สำนึก คือ สัญญาเดิมที่พึงลึกตั้งสมพอกพูนข้ามภพข้ามชาติมาจนถึงชาติปัจจุบัน ที่บ่งบอกถึง “**อริยมุตติ**” นั่นคือ นิสัยใจคอ อธิษาศัย อุปนิสัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ แนวความสนใจ ความคิดมุ่งไป ความมุ่งหมาย] ก็โดยวิธีอุปมาอุปไมย นั่นคือ ผู้ปฏิบัติธรรมต้องเป็นนักแม่นปืนเพื่อสังหารกิเลสอาสวะแห่ง กามตัณหาในจิตไว้สำนึกของตนเอง ไม่มีใครเข้าไปช่วยได้ นอกจากต้องถึงตนเองเท่านั้น

ในการทำจิตให้เป็นสมาธิด้วยฌานสมาบัติ นั้น เป็นวิธีเข้าไปดูหรือรู้เห็นจิตของตน ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุด โดยมี ขั้นตอนกำจัดกิเลสและอกุศลธรรมทั้งหลายให้หมดสิ้นไป ที่เรียกว่า “**นิรณ**” ซึ่งหมายถึง “**กามฉันทะ**” ด้วย ข้อธรรม ที่เรียกว่า “**เนกขัมมะ**” [สมณธรรม] ส่วนบรรดานิรณธรรมที่เหลืออกและอกุศลธรรมทั้งหลาย จะ ถูกกำจัดไปด้วย “**สมณธรรม**” [ญาณในธรรมอุปการะแก่สมาธิ ๘-รูปฌาน ๔-อรุปรมาณ ๔-มหาวิปัสสนา ๑๘-อริยมรรค ๔ เรียกว่า “**ธรรม ๓๗ ประการ**”] อย่างไรก็ตาม ในระหว่างที่ผู้ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา อยู่ นั้น “**กามาสวะ**” อาจผุดขึ้นมาก่อวนจิตใจได้ตลอดเวลา จนกว่าผู้ปฏิบัติธรรมจะได้บรรลุถึงคุณวิเศษ คือ “**อรหัตตผลวิมุตติ**” [กิริยาจิต-อนันตริกสมาธิญาณ-นิพพาน-สัมมาวิมุตติ] จริงๆ นั่นคือ “**ผู้ปราศจาก โส กะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส เป็นธรรมดา**” ฉะนั้น “**โลภะ-โทสะ-โมหะ [อวิชชา]**” ทำให้ลืมตาไม่ เห็น “**กามตัณหา**” ทั้งหลายทั้งปวง ทั้งมาจากสัญญาเก่าและสัญญาเกิดใหม่ ยิ่งผู้ครองเพศเป็นสมณะยิ่งต้อง เพิ่มความระวังให้มากขึ้นกว่าฝ่ายฆราวาสหลายเท่าตัว เพราะพวกกิเลสกำและวัตตุกำเหล่านี้ มักอยู่ในใกล้ ตัวหรือมีอยู่ในตัว จนมองข้ามความสำคัญของพวกมันไปด้วยความประมาท [ไม่ถือครองมั่นในปริสุทธิศีล ๔] ในบางครั้งการออกบวชนั้น คือ สัญลักษณ์การปลีกตัวออกจากกิเลสกำและวัตตุกำโดยตรง ที่เรียกว่า “**เนกขัมมวิตก**” [เนกขัมมะ] หรือให้กล่าวถึงอย่างเป็นทางการ คือ “**ประพฤติพรหมจรรย์**” [พรหมจริยา- ความประพฤติอันประเสริฐ] แม้แต่พระพุทธองค์ก็เริ่มต้นออกจาก “**กามสุขัลลิกานุโยค**” [การหมกมุ่นอยู่ด้วย กามสุข] อันเป็นสมุฏฐานเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติประพฤติในพรหมจรรย์นี้ ก็ให้ผู้ปฏิบัติธรรมถือเอาเรื่อง “**กามคุณ-กามสุข**” เป็นทั้งการดับกิเลส การให้เกิด “**สมณธรรม**” [ความปลีกออกจากกามคุณ] กับ “**สม ธรรม**” [ธรรมแห่งความสงบ] ในจิตให้มี “**โวทานธรรม**” [ความสะอาดบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจากนิรณทั้งหลาย] คือ “**จิตประภัสสร**” [จตุตถฌานกุศลจิต: อุเบกขา-เอกัคคตา] อยู่ตลอดเวลา ในความคิดปลอดเกษมจากกำ ธรรมทั้งหลายนั้น ย่อมมีแต่พอกพูนอริยมรรค ชีวิตที่ตกอยู่ว่างจรกามสุขนั้น เป็นชีวิตที่อยู่ใน “**ทุกติ-วิญญะ**” ไม่ว่าจะมีความสุขหรือทุกข์ก็ตาม เพราะฉะนั้น ในการปฏิบัติธรรม ก็ขอให้ละทิ้ง “**ทุกติ-วิญญะ**” ให้ก้าวเป็นใน ภูมิใดภูมิหนึ่งใน ๓ ภูมินี้ “**มหัคคตจิต**” [ธรรมที่ถึงความยิ่งใหญ่ ได้แก่ รูปาวจร หรือ อรูปาวจร] อันชื่อว่า **อปริตตะ** เพราะปฏิเสธ “**กามาวจรจิต**” เหล่านั้น หรือ “**โลกุตตรจิต**” ในการพิจารณาทบทวนอย่างละเอียด ลึกซึ้ง นั่นคือ “**มนสิการกรรมฐาน**” อย่าได้ขาดตกบกพร่องในกิจหน้าที่ของตน “**อยากได้ฌาน ก็ต้องนั่ง สมาธิ อยากบรรลุถึงหมั่นวิปัสสนา**” ด้วยความปรารถนาดี.

